

ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ

ਅਗਸਤ '91

5/-

ਤਰਤੀਬ

1. ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਖਜਾਨਾ
2. ਯੁਗ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
3. ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ
4. ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਿਉਂ ?
5. ਪੀਲੀਭੀਤ ਕਾਂਡ
6. ਚੋਣਾਂ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ
7. ਭਜਨ ਲਾਲ ਦਾ ਗਰੂਰ
8. ਕੀ ਹਮਦਰਦ ਜਾਂ ਵਡਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੈ ?
9. ਪ੍ਰੋ. ਕੋਸਲ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚਾਕਰੀ
10. ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਜਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ
11. ਜਦੋਂ ਸਿਦਕ ਮੁਹਰੇ ਜਬਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਖੁੰਡੇ ਹੋ ਗਏ
12. ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ
13. ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹਦਾਇਤਾਂ
14. ਯੂਗੇਸਲਾਵੀਆਂ ਟੁਟਣ ਦੇ ਕਿਠਾਰੇ
15. ਕਵਿਤਾਵਾਂ
16. ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਚਰਚੀ ਗੱਲਾਂ

ਸੰਪਾਦਕ : ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਕਵਰ (ਸ਼ਹੀਦ) ਡਾ: ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵਤ

ਅੰਕ ਨੰ: 77

ਸਲਾਨਾ ਭੇਟਾ 50 ਰੁਪਏ

ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਪਤਾ :—

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿਟੂ,

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਸਕਰੋਦੀ,

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ 148026

ਮਾਲਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿਟੂ ਨੇ ਜੇ. ਜੇ. ਪਰਿੰਟਰਜ਼
ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

○ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੰਭਲੇ ਮਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਗ-ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲੋਂ ਅਣਗੌਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸੀਂ ਧੂੰਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। (ਸਫਾ 4 'ਤੇ)

○ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਕਸੂਤੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੈ ਇਹ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ। ਜਿਹੌਂ ਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ। (ਸਫਾ 7 'ਤੇ)

○ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਜੰਮੇਵਾਰ ਉਹ ਆਗੂ ਹਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਲਤ ਮਲਤ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਅੰਦਰਲੀ ਪੁਚੀਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ “ਬੇਫੇਰਜ਼ ਤੋਪ ਸਕੈਂਡਲ” ਵਰਗੇ ਕਾਂਡ ਰਚੇ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਡੇ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਘਰਾਣਿਆਂ, ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹਾਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਟੈਕਸ ਚੋਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾਇਆ। (ਸਫਾ 9 'ਤੇ)

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ

ਕਬੀਰ ਭਲੀ ਮਧੂਕਰੀ, ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਨਾਜੁ
ਦਾਵਾ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਹੀ, ਬਡਾ ਦੇਸੁ ਬਡਾ ਰਾਜੁ
ਕਬੀਰ ਦਾਵੇ ਦਾਝਨੁ ਹੋਤੁ ਹੈ, ਨਿਬਦਾਵੇ ਰਹੈ ਨਿਸੰਕ
ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਬਦਾਵੇ ਰਹੈ, ਸੋ ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਰੰਕ

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ 1373]

ਅਰਥ :

ਹੇ ਕਬੀਰ ! (ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਲਣ ਨਾਲੋਂ ਮੰਗਤਾ ਬਣ ਕੇ) ਘਰ ਘਰ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਹੋਈ
ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ (ਘਰ ਘਰ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਕਰਕੇ) ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਨ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। (ਮੰਗਤਾ) ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ, ਸਾਰਾ ਦੇਸ ਉਸ
ਦਾ ਆਪਣਾ ਦੇਸ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਮਲਕੀਅਤਾਂ
ਬਣਾਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਝ-ਸੜਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਕੋਈ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ
ਬਣਾਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ
ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਦਾ, ਉਹ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਗਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ
(ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਨਾਢ ਆਦਿਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ)

ਵਿਆਖਿਆ :

ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੰਗ ਖਾਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦਾਂ
ਬਣਾਣ, ਮੱਲਾਂ ਮੱਲਣ, ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਬਣਾਣ ਨਾਲੋਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮੰਗ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ
'ਦਾਝਨੁ' ਵਧਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰ

ਇਹ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਤਾਂ
ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਨ ਜੋੜਨਾ ਮੂਰਖਾ ਉਜੱਡਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਮੰਗ ਖਾਣਾ
ਚੰਗਾ ਹੈ। ਪਰ, ਬਾਹਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਜੋਰ ਹੀ ਧਨ ਜੋੜਨ ਤੇ
ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਜੋੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਨਾਹ
ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਰੇ ਭੀ ਕੀਹ ? ਬੁਢੇਪਾ, ਬੀਮਾਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਆਦਿਕ ਲੋੜਾਂ
ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ
ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਭੀ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ
ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਜੇਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਥੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ
ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਪਰਵਰਿਸ਼, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪਕਿਆਈ, ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀਆਂ
ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਧੱਕਾ,
ਧੋਖਾ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਖਲਕਤਿ ਨਾਲ
ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਔਖੀ ਘਾਟੀ
ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ— ਲਗਨ ਤੇ ਰਜਾ।

[ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ, ਸੈਚੀ 10, ਸਫਾ 241]

ਯੁਗ ਕਰਵਟ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਨਹੀਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਕੌਮਾਂ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਕੌਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਆਪਣਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਗੇਤਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ ਪੁਲਾਂ ਪੁੱਟ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਨਰਕੀ ਜੀਵਨ ਹੋਵਾਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਕ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਲੇਖ ਅੰਦਰ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ, ਏਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਜਕ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਰੁੱਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੀ ਗਈ। ਕੁਝ ਕੌਮਾਂ ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਛਲ ਸਦਕਾ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦਾਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹਾਲਤ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਲਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਜਾਗ-ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲੋਂ ਅਣ-ਗੋਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀਆਂ-ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸੀਂ ਧੂੰਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਸੀ ਦਾਅਵਾ ਤਿੜਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਬਿਖਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਲਗਭਗ ਟੁੱਟਣ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਈਰਾਕ, ਇਰਾਨ ਜ਼ਰਕੀ ਤੇ ਸੀਰੀਆ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਕੁਰਦ ਕੌਮ ਦਾ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਹਾਕਮਾਂ ਲਈ ਵੀ ਵੱਡੀ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਆਸਾਮ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬੋਰੀਆਂ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦੀਆਂ ਚੂਲਾਂ ਹਿਲਾ ਸੁੱਟੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਬਰ ਦਾ ਹਰ ਦੌਰ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਜਰੰਗ ਵਰਗੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਵੀ ਕੌਮੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਿਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਲਟਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਉਭਾਰ ਨੇ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਵਾਨਤ, ਕਈ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

1. ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਨਵੀਨ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਉਸਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਉਭਾਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਭ੍ਰਮ ਗ੍ਰਸੀ ਧਾਰਨਾ (ਮਿੱਥ) ਪਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਤਾਕਤਵਰ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਅਤੇ ਦਾਹੁਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ; ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੇ ਸਿਆਸੀ ਭਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਸ਼ੈਅ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਾਸ਼ੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਉਸਰੀਆਂ ਇਹ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਧੱਕੜ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੌਮੀ ਉਭਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੇ ਧਾਕ ਜਮਾਈ ਬੈਠੀਆਂ ਇਹ ਖੁੰਘਾਰ ਸਟੇਟਾਂ ਸਾਹਸਤਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਰ ਉਠੇ ਕੌਮੀ ਉਭਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਜਬਰ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸਰੀਆਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਖੁੰਘਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਬਹੁਤ ਖੋਖਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਜਬਰ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ 'ਚੋਂ ਉਪਜੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਤਰੇਤਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ "ਮੌਤ-ਦੀ-ਕੁੰਜੀ" (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੁਹਾਵਰੇ 'ਚ 'ਐਕਲੀਜ਼ ਹੀਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ "ਕੁੰਜੀ" ਦੀ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੇਕਰ ਕੌਮੀ

ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚੀ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਖੂਨੀ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿੱਡ ਸੁਖਾਲਿਆਂ ਹੀ ਪਾੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਉੱਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਭੋਗ ਰਹੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਲਈ ਉਭਾਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲੜਾਈ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਸਿਆਸੀ ਉਭਾਰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਹਿੰਦੂ-ਹੰਕਾਰੀ ਬਘਿਆੜ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਭਰਮ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਜਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਹੁਣ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਸ ਕਦਰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਰੁਝਾਣ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰ ਜਾਂ ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਵੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਵੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਘਟਨਾ-ਕਰਮ ਨੇ ਇਸ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਘਟਨਾ-ਪਰਵਾਹ ਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਧਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਤਾਂ ਆਰਥਕ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਗੂੰਦ ਨਾਲ ਚਿਪਕਾਇਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਪਸੀ-ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਕੌਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਜਾਂ ਉੱਤਮ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਾਬਾ ਅਤੇ ਧੌਂਸ ਜਮਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਸੀ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਿੜਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਪਾੜੇ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੂਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਢੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਆਰਥਕ ਸਾਂਝਾਂ ਦੀ ਟਕੌਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਭਾਰੂ ਕੌਮ ਦੇ ਦਾਬੇ, ਵਿਤਕਰੇ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਕੌਮ (ਜਾਂ ਕੌਮਾਂ) ਅੰਦਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੋਸ, ਗਿਲਾਨੀ ਤੇ ਰੋਹ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰੂ ਕੌਮ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵੱਸ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮ ਨੂੰ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਆਪਣੀ ਈਨ ਨੂੰ ਮੰਨਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮ ਉੱਤੇ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਠੱਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਸ (ਮਜ਼ਲੂਮ) ਕੌਮ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸੁਖਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਨਸੀਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਨੇ ਪੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੌਮ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਕਲੋਂ-ਸੱਖਣੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹਾਸਲ ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਆ ਵੱਧ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਬਿਨਾਂ ਖੂਨ ਦਾ ਕਤਰਾ ਵਹਾਇਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖੂਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵੱਸ ਇਹ ਪੜਾਅ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਲੰਮਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਹਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਲਹੂ ਡੋਲ੍ਹੇ ਬਗ਼ੈਰ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮ ਦਾ ਕੋਈ ਗ਼ਦਾਰ ਹਿੱਸਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਹਕੂਮਤੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਭਲੇ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਤੇ 'ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ' ਵਿਚ ਇਹੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਮਹਿਜ਼ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਸੱਚ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹਨ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਕੁਝ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਹਾਰ ਚੁਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝੋਤੇ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਲੀ ਦਸਤਖਤ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਦਾਨੇ-ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੀਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਣਾ, ਅਤੇ ਮੈਦਾਨੇ-ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਵਹਿ ਰਹੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਦਹਿਲ ਕੇ ਇਹ ਰੱਟ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣਾ ਕਿ 'ਮਸਲੇ ਦਾ ਅਸਲੀ ਹੱਲ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ, ਗੱਲਬਾਤ ਹੈ', ਕੌਮੀ ਆਤਮਘਾਤ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ਰੁਝਾਣਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਰਾਹ ਐਨਾ ਸਹਿਜ ਪੱਧਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਰਾਹ ਬਿਖੜਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3. 1917 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਹੇਠਲੇ ਰੂਸ ਨੂੰ "ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਉੱਤੇ ਰੂਸੀ ਕੌਮ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਇਨਕਲਾਬ ਮੌਕੇ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੰਦਰ ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਹੇਠ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਉਂਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ "ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ" ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਅੰਦਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ

ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰੂਸ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀ ਜਬਰ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਭ ਕੌਮਾਂ ਸਾਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਸਿੱਕੇਬੰਦ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਲ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਲ ਲਈ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਨੂੰ “ਬਿਹਤਰੀਨ ਨਮੂਨੇ” ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰ ਹੁਣ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਬੰਬ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਨੂੰ “ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ” ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਮਿੱਥ ਬ੍ਰੂਨੀ ਤੇ ਬੋ-ਬੁਨਿਆਦ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ਸਟਾਲਿਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰਲੇ ਹਾਕਮ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅੰਦਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਤੇ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੁਡਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰ-ਰੂਸੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਜਬਰ ਤੇ ਦਾਬੇ ਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਅੰਦਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਰੋਹ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਹੁਣ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਬਣਕੇ ਢੁੱਟ ਰੁੱਝਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੀ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਚੋਰ ਦਬਾ ਕੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ ਨੇ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਲੇਨਿਨ ਜਾਂ ਸਟਾਲਿਨ ਵੱਲੋਂ ਘੜਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਗਲਤੀ-ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਅੰਤਮ ਸ਼ੋਅ ਨਹੀਂ। ਸਮਾਜੀ ਅਭਿਆਸ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਰੁਟੀਆਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਸਮਾਜੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਖੱਕ ਹੋ ਕੇ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਸੱਚੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਲਈ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਹੈ।

4. ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ (ਜਾਂ ਯਕੀਨ) ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਖੜੋਣਗੇ। ਪਰ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਲੋਵੀਨੀਆਂ ਤੇ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਸਾਥੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣਾ ਕੋਈ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮੁਲਕ, ਉਸਦਾ ਹਰ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਤੀਰਾ ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿਤਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਰੂਸ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹਰ ਰੂਸ-ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਉਸ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਰੂਸ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਮ ਵੱਡਾ ਮੋੜਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਕਬਜ਼ੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅਮਰੀਕੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਮ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਇਹਨਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

★

ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਚ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ

○ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਮਾਜ ਤੁਰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਤੌਰ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਪਲ ਅੰਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਰਾਹ ਮੋਕਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਚਾਣ ਚੱਕ ਹੋਈ ਮੌਤ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੈਰ ਜਮਾ ਚੁੱਕੇ ਨਹਿਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਪੀ. ਵੀ. ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਆਈ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨਾ ਪਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪਦ ਸੰਭਾਲਿਆਂ ਹੀ ਦਸਵੀਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਉਪਰੰਤ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਇਤਫਾਕ ਵਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਔਹੁਦਾ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਹੋਣਗੇ। ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੀਨ 'ਤੇ ਉੱਭਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਚੋਰ ਚੋਰ ਨਾਲ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਝਵਾਨ, ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਤੇ ਤਕੜੇ ਬੁਧੀਵਾਨ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਗੁਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਅੰਗਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਏਦੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਸਵਾਲ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਤੁਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਬਾਹਰਮੁੱਖੀ ਹਾਲਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਸਦਕਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਆਧਾਰ ਮੁਹਈਆ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਹਰਮੁੱਖੀ ਹਾਲਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਗੁੱਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਚ ਰੁਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਜੋਕੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਾਂਗ-ਡੋਰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਉੱਪਰ ਅਚਾਨਕ ਪਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਕਸ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਏਥੇ ਏਦੂੰ ਉਲਟ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਭਖੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਹੌਲ ਅੰਦਰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਐਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸੀਨ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਕ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨੇਤਾ ਦੀ ਫੌਰੀ ਚੋਣ ਅਣ-ਸਰਦੀ ਚਰਚਤ ਬਣ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣ ਦਾ ਮਹੌਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਟਕਰਾਅ ਇਕ ਵਾਰ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮਹਕਮਿਆ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਪਾਰਟੀ ਸੀਟਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਸਕਣ ਦੇ ਵੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰਲਾ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਨੀਤਿਕ ਸੰਕਟ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਉਤਪੰਨ ਤੇ ਗੁਝਲਦਾਰ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖਿੰਡ ਰਹੇ ਵਜੂਦ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਹੀ ਸਮਝ (approach) ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਤਾੜੀਆਂ ਤੇ ਦਬਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਖਿਲਾਫ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੀ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਤਮ-ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਅਮਲ ਏਦੂੰ ਉਲਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਏਕਤਾ' 'ਅਖੰਡਤਾ' ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰਲੀ ਕੌਮੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਫਿੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਕੌਮੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਭਰਮ ਪਾਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਵੇਲਾ ਵਿਹਾ ਚੁਕੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਵਰਤ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਬੇਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰੁਝਾਣ ਵੀ ਅਜੋਕੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧੱਕੜ ਚਾਲਾਂ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਰੁਝਾਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਤਾਕਤ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਨੂੰ ਉਭਾਰੇਗੀ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਗੁਆ ਹੀ ਲਵੇਗੀ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀਆਂ ਸਦਕਾ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਵੇਗੀ। ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਹਿੰਦੂ-ਸ਼ਾਵਨਵਾਨ ਉੱਚ-ਜਾਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਤ ਹੰਕਾਰ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਸਤਾਏ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗੀ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਸਦਕਾ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖਾਸ ਥਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਚ-ਹਿੰਦੂ ਵਰਗ ਦਾ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦਬਿਆ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਨਾ ਹੱਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖੇਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦੂਜੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਐਨੇ ਤਿਖੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਆਧਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਨਵੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਅਜੋਕੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਡਿਕੋ ਡੋਲੇ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਕਸੂਤੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੈ ਇਹ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦੇ ਕਿ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ।

★

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਹਿੱਤ :—

1. ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਗਾਮ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੰਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ ਆਪਣਾ ਚੰਦਾ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਭੇਜਣ। ਚੰਦੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਰਸੀਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਚੰਦੇ ਦੀ ਰਸੀਦ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ।
 2. ਜਿਸ ਵੀ ਪਾਠਕ ਨੇ ਪੈਗਾਮ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਭੇਜੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਕਾਂ 'ਚ ਛਾਪ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਅਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਜੇਕਰ ਪੈਗਾਮ ਵਿਚ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਪੈਗਾਮ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਏਨਗੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ।
 3. ਪੈਗਾਮ ਆਰਥਕ ਪੱਖੋਂ ਘਾਟੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਭਲਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਤਾਕਤ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਚਾ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਚੋਰ-ਲਗਾਵੇ ਤਾਂ ਪੈਗਾਮ ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਰੋਕਤ ਪੱਖੋਂ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਿਉਂ ?

੦ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ

ਆਖਰ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਖਦਸਾ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਔਸਤਨ 40 ਫੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਕਿਰਸਾਣੀ 'ਤੇ ਇਕ ਤਕੜੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁਕਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਚਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜਾਣਕਾਰ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ੌਂਕ ਪਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦੀ ਹੁਣ ਖੇਰ ਨਹੀਂ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮਨਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਏਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੁਲਾਈ 81 ਤੋਂ ਬਾਦ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਣਕ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਅਸਲ ਵਿਚ, ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਘੜੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਾਧੇ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣਾ ਹੈ।

ਵਾਧਾ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਰਕੇ

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤ ਵਿਚ, ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖਾਦਾਂ, ਅਨਾਜ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀਮਤਾਂ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੱਚੇ

ਪਦਾਰਥ—ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਧਾਰਤ ਵਸਤੂਆਂ—ਵੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟਣ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਕੱਚੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਵੱਧ ਖਰਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਖਾਦਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਵਧੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਦ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵੱਧ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਂਦੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਹ ਨਵੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ, ਜਦੋਂ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਜੁਲਾਈ 81 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਵਧੀਆਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨੰਗਾ-ਚਿੱਟਾ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰ ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ

ਕੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਲੀ ਫੰਡ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਰਸਾਣੀ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਏਨਾ ਹੀ ਭਾਰ ਪੈਣਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ। ਕਿਰਸਾਣੀ ਉਤੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਭਾਰ ਪਵੇਗਾ। ਅਜੇ ਡੀਜ਼ਲ, ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੀਜ਼ਲ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਨ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਮਾਰਾ ਭਾਰ ਇਕ ਦਮ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਘਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਕ-ਲਖਤ ਏਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਚਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਭਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਸਰਾ, ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਖੱਟਣ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਕਿਰਸਾਣੀ 'ਤੇ ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਭਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਰਸਾਣੀ ਨੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਭਾਰ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਝੱਲ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਨਵੀਂ ਕਿਸਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।

ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਹਿਸਾਬ ਕਰ ਲਵੇ

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ, ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਵੀ ਖੋਟੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਰਸਾਣੀ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਅੱਧੀ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਸਾਣੀ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਜਿਹਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਿਰਸਾਣੀ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਗ ਹੀ ਇਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਵਾਉਣ ਲਈ ਉਹ 10-15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਰੋ ਕੋਈ ਭਰੇ ਕੋਈ

ਰਾਜ-ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਰੋਟ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਖੇ ਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਰਸਾਣ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਿਉਂ ਹੋਣ? ਜੇ ਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਸਾਣ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰ ਹਨ? ਕਿਰਸਾਣੀ ਨੇ ਤਾਂ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਕੇ, ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰ ਉਹ ਆਗੂ ਹਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਲਤ-ਮਲਤ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਅੰਦਰਲੀ ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ “ਬੋਫੋਰਜ਼ ਤੋਪ ਸਕੈਂਡਲ” ਵਰਗੇ ਕਾਂਢ ਰਚੇ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਦੋਹੀਂ-ਹੱਥੀਂ ਲੁਟਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ—ਵੱਡੇ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਘਰਾਣਿਆ, ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹਾਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਉਚ-ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਟੈਕਸ

ਚੋਰਾਂ, ਕਾਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਆਦਿ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੁਟਾਇਆ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਰਸਾਣੀ ਤੇ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ : ਕਰੋ ਕੋਈ ਤੇ ਭਰੋ ਕੋਈ।

★

- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਿਰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ 31000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤ ਸਿਰ 131000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ। ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੀਮਤ ਘਟਣ ਕਰਕੇ, ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ 162000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਾਰਨੇ ਪੈਣਗੇ।
- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਣ ਨਾਲ, ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਮਕਸਦ ਬਰਾਮਦਾਂ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਬਰਾਮਦਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਵਧ ਸਕਣਗੀਆਂ ਜੇ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੇਚੇ ਜਾਂਦੇ ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਣ ਨਾਲ ਬਰਾਮਦਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਚੰਬਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਅਤੇ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮਾਲ ਵੇਚਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਪਰ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਾਫੀ ਮਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਵੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਸਤੂਆਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਹ, ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਵਗੈਰਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਣਗੀਆਂ।

★★

ਪੀਲੀਭੀਤ 'ਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਪੁਲਸੀਏ ਆਪੇ ਜੱਜ ਆਪੇ ਜਲਾਦ

○ ਰਾਘਬੀਰ ਸਿੰਘ

14 ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਮ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਬਰ ਸੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ “ਪੀਲੀ ਭੀਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ”ਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ 9 ਖਾੜਕੂ ਮਾਰੇ ਗਏ।” ਬਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਇਹ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਕ ਵੀ ਪੁਲਸੀਏ ਨੂੰ ਭਰੀਟ ਤਕ ਨਾ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਪਦੀੜਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਮਨਾਂ ਦਾ ਗਮ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਿਤੇ ਦੇਖ ਵੇਖ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਥੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਕਤਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਮ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 84 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਬਾਹਰ ਏਨੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲੋਆਮ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਏਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਬਾਹਰ ਵੀ ਵਾਪਰੇਗਾ।

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਬਿਆਨ

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪੁਲਿਸ ਸੂਤਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਜਿਹੜੀ ਖਬਰ ਛਾਪੀ ਗਈ ਉਸ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਸੀ “ਤਰਾਈ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ 9 ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਕ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ ਦੇ ਆਪੂ ਬਟੇ ਕਮਾਂਡਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੱਪੂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀ ਮਹੇਬ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ 35 ਬੋਰ ਦੀ ਇਕ ਰਾਈਫਲ ਤੇ 12 ਬੋਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰੈਸ ਏਜੰਸੀ ਪੀ ਟੀ ਆਈ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੱਪੂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੋ ਹੋਰ ਖਾੜਕੂ ਪੀਲੀਭੀਤ ਤੋਂ 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਮਹਾ ਭੋਜੀ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੌਰਸ ਦਾ ਚੋਟੀ ਦਾ ਖਾੜਕੂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਫੌਜੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀ ਫਗਵੰਘਾਟ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹਥਿਆਰ ਤੇ

ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ 4 ਰਾਈਫਲਾਂ 5 ਦੌਨਾਲੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।”

ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਜਮਹੂਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਕ ਉੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪਰੈਸ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ “ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਭੇਸ 'ਚ 29 ਜੂਨ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 11 ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 15 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਚੈਕਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਦਰਜਨ ਖਾੜਕੂ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਖਾੜਕੂ ਸਨ।”

ਅਸਲ ਤੱਖ ਕੀ ਹਨ ?

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਹ ਬਦਲਦੇ ਬਿਆਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਥੂਠ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਤੱਖ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਯਾਤਰੀ ਬਸ ਨੰਬਰ ਯੂ. ਪੀ. 26/0245 ਵਿਚੋਂ ਬਦਾਯੂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਕਚਲਾਘਾਟ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ 12 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਟੋਲੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਫੋਟਾ ਐਸ. ਪੀ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਬੱਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰੇ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਇਕ ਮਿਨੀ ਬੱਸ 'ਚ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਐਸ. ਪੀ. ਆਰ. ਡੀ. ਤਿਰਪਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਬੀ ਮੀਟਿੰਗ ਰੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ” 'ਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ।

13 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪਹੁ ਵੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਜੀਪਾਂ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਰੌਤੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਪਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਟਰੱਕ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਫਗੂ ਦੇ ਘਾਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਥੁਕ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਨੌਤ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਡੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਬਚਾਓ ਬਚਾਓ ਦੀ ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ ਵੀ ਪਾਈ। ਪਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਲਈ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਪੂਰਨ ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤੇ ਨਿਉਰੀਆ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਡਰਾਮਾ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ 6 ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਲਿਸ ਜੀਪਾਂ ਨੂੰ ਇਧਰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 'ਚ ਐਸ. ਪੀ. ਤਿਰਪਾਠੀ ਨੇ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 10 ਖਾੜਕੂ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਹੋਏ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿਗੋਚਰ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ।

ਬੁੱਚੜਾਂ ਦੀ ਭਾਈ ਬੰਦੀ

ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਖੀਲੀਭੀਤ ਦਾ ਇਹ ਸਾਕਾ ਤੀਰ ਵਾਂਗੂ ਚੁੱਥ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਐਸ. ਕੇ. ਗੋਇਲ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਬਿਆਨ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਯੂ. ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਖਾੜਕੂ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਝੀ ਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਛਪਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ, ਜਗਬਾਣੀ ਤੇ ਨਕਲੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਭਾਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਛਾਂ ਖਿੜ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੁ-ਦੁਹਾਈ ਚੁੱਕ ਲਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਜਦੋਂ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਜਾਰਜ ਫਰਨਾਡੀਜ਼ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ, ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਛਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਖਾੜਕੂ ਸਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਝੰਗ ਬਾਰੇ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਐਸ ਬੀ ਚਵਾਨ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਜੂੰ ਸਰਕੀ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰੋਲ

ਜਦੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 10 ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਐਲ ਕੇ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਮਦਨ ਲਾਲ ਖੁਰਾਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਪੀਲੀਭੀਤ 'ਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਟੀਮ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਸਾਕੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਦਸੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੋਂਗਲੂਆਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਝਾੜਨ ਲਈ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਹ ਟੀਮ ਜਦੋਂ ਪੀਲੀਭੀਤ ਗਈ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਟੀਮ ਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘੇਰਾਓ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬੁੱਚੜ ਐਸ. ਪੀ. ਤਿਰਪਾਠੀ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕਿਉਂ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਟੀਮ ਦੇ ਆਗੂ ਮਦਨ ਲਾਲ ਖੁਰਾਣਾ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਮਦਨ ਲਾਲ ਖੁਰਾਣਾ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਛਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ 'ਚ ਅੱਠ ਖਾੜਕੂ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਗੂ ਦਬਵੇਂ ਸੂਰ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਕੁਲੇਆਮ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। 28 ਜੁਲਾਈ, 1991 ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

ਦਿਨਮਾਨ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਰੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਰੋਲਾ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਐਸ. ਪੀ. ਤਿਰਪਾਠੀ ਦੀ ਬਦਲੀ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬਦਲੀ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪੀਲੀਭੀਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ ਪੀ ਤਿਰਪਾਠੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸ ਤੋਂ 4 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਰਨ ਦੇ ਮਲਿਆਣਾ ਮੁਸਲਿਮ ਕਤਲੇਆਮ ਕਾਂਡ 'ਚ ਪੀ ਏ ਸੀ (ਯੂ ਪੀ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸਾਰੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰੇਸ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਸ ਵਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਾੜਕੂ ਸਨ। ਪਰ ਅਸਲੀ ਨੁਕਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਜੱਜ ਤੇ ਜਲਾਦ ਬਣ ਜਾਏ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਦਾ ਬਿੱਲਾ ਲਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਬਣਨਾ ਸੀ।

ਯੂ ਪੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪੀਲੀਭੀਤ ਕਾਂਡ ਦੀ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੁੱਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਕੀ ਗੱਲ ਖਿਲਾਏਗੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਵੇਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਇਥੋਂ ਹੀ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸ ਪੀ ਤਿਰਪਾਠੀ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੁਲਸੀਆ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਹੋਂ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਿਸ ਪਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਤਕ ਨੇ ਪੁਲਸੀਆ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਸੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਕਾਤਲ ਪੁਲਸੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ।

ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਤਰਾਈ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਫਰੇ ਮਹੌਲ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਘਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਘਰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ (ਪੀ ਏ ਸੀ) ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਬੜਾ ਮੰਦਾ ਅਤੇ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਬੀੜੀਆਂ ਤੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਾਇਜ਼ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਦੀ 'ਤੇ ਤੈਲ ਪ ਉਣ ਲਈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰੇਸ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕੇ ਤੇ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਹੀ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਮਹੌਲ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਮਹੌਲ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਠੱਲ ਨਾ ਪਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪੀਲੀਭੀਤ ਕਾਂਡ ਹੋਰ ਰਚਣ ਲਈ ਅਧਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। □

ਚੋਣਾਂ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ

○ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸੋਹ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ, ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ, ਯਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਦਿਆਨਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, (ਵੈਸੇ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਡੇਟ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।)। ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਰੋਧ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਜਾ ਬੁਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦੋਂ ਚੋਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤਹਿਤ, ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੀ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਜੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਹਾਮੀ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ 'ਨਰਮ ਗੋਸ਼' ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇੰਝ ਇਹਨਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ (ਅਤੇ ਹੈ,) ਕਿ 'ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਚਾਲ' ਕਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਅਤੇ ਬੇੜੇ ਵਾਲੇ ਤੱਕ ਦੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਹ ਲਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਸਾਂਝਮਣੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸਲ ਠੀਕ-ਠਾਕੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ

ਦੇ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਇਹ, ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਧਿਰ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਰਮ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਕਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਰਮ ਤੋਂ ਨਰਮ ਸਿੱਖ ਉੱਤੇ ਵੀ ਦਿਲੋਂ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਹੀ। ਇਕ ਇਕ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ 'ਪੰਥਕ' ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਾਫੀ ਹੈਰਾਨੀ-ਜਨਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਮਾਨ, ਮਨਜੀਤ ਜਾਂ ਬਾਦਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ! ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ, ਕਿ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਕਾਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ 'ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ ਪਰਿਵਾਰ' ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ।

ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਵੋਟ ਦੇ ਪੰਜ ਛੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਹੁਤ ਬੜੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੰਝ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਵਖਵਾਦੀਆਂ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੱਤਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਅਗਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਾ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਹ ਚੁਣ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਯਾਨੀ, ਜਾਂ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਕਾਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ 'ਪੰਥਕ ਉਮੀਦਵਾਰ' ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਚੋਣ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਾਡੀਆਂ ਇਹਨਾਂ 'ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ' ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡੀ। ਇਥੇ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਫੈਸਲਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਾਂਝੀ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ। □

ਨਾਲੇ ਚੋਰੀ ਨਾਲੇ ਸੀਨਾ ਜੋਰੀ

○ ਰਾਘਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਭਤਸਾ ਕੱਢਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ, "ਸਤਲੁਜ-ਜਮਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।" ਉਸ ਨੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਇਸ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਫੜ, ਵੀ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ, "ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕ ਸਾਲ 'ਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਵੀ-ਬਿਆਸ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕੇ।"

ਇਉਂ "ਚੋਧਰੀ" ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਬੱਸ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਪਿਛੋਜ਼ੋਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖੋਹ ਲਏਗਾ।

ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਚੋਰੀ, ਨਾਲੇ ਸੀਨਾ ਜੋਰੀ। ਨੰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਹਨੇਰ ਗਰਦੀ। ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਦਲੀਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, "ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀਅਤ ਉਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਦਰਿਆ ਲੰਘਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬੁੰਦ ਭਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।" (ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਆਈ. ਜੀ. ਸਟਰਕੋ) ਇਸ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਰਾਵੀ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਦਰਿਆ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆ ਹਨ। ਫਿਰ ਹਰਿਆਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਕਿਵੇਂ ਜਤਲਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਤਾਂ ਅੱਧਿਓਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਦੇ ਚੋਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖੋਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪਾਣੀ ਖੁਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬੰਜਰ ਬਣ

ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਤਿਹਾਈਆਂ ਸੁਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਥੱਲੇ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਟਿਊਬਵੇਲਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਘੱਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿਊਬਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਕਾਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਖੋਹਣ ਲਈ ਫੌਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ।

ਭਜਨ ਲਾਲ ਦੀ ਸਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। 1982 ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ਿਆਈ ਖੇਡਾਂ ਮੌਕੇ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹਰਿਆਣੇ 'ਚ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਜਲੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਿੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹ ਅਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ 1984 ਨਵੰਬਰ 'ਚ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕਤਲੇਆਮ ਵੇਲੇ ਕਰਨਾਲ, ਪਾਣੀਪਤ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾੜੇ ਗਏ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁਹਿਆ ਗਿਆ, ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹਰਿਆਣੇ 'ਚੋਂ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ 'ਚ ਭਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਅਜੇ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਸਾਭਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੁਣ ਫਿੜਕਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰ ਚੋਧਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਾਡੇਡਰ ਹੁਣ ਬਰਨਾਲੇ ਤੇ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਰਗੇ ਗਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਜਾਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਲੁੱਟ ਕਰਨੀ ਏਨੀ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਧਾੜਵੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਅਸਰੇ ਸਤਲੁਜ ਜਮਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਪੁੱਟਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਵੰਗਾ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖੰਠੇ ਹੋਏ। ਉਹ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾੜਵੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਕੜ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਦੁੱਕਵਾਂ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। □

ਕੀ ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਵਡਾਲੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੈ ?

○ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ 23 ਜੂਨ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਖਾੜਕੂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਦੰਗੇ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇਣ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।” ਇਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਇਕ ਆਗੂ ਸ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।” ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਕਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨੇ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਵਡਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਨਕਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਵਡਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਜਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ? ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 1984 ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ

ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਸੀਲਿਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਕ ਪਰਵਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਐਸ.ਵਾਈ. ਐਲ. ਨਹਿਰ ਦੀ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਖੁਦਵਾਈ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ? ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ? ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰੋਂ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ? ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕਮਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਇਕ ਤਕੜਾ ਹਿੱਸਾ ਬੈਂਕਾਂ, ਫੀਡਬੈਕ ਬੀਮਾਂ ਅਤੇ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਗਲਬਾ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਜਬਰੀ ਠੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ?.....

ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਕੀ, ਸਿਰਫ ਹਾਜਰੀ ਲਵਾਉਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਦੋ ਚਾਰ ਅਖਬਾਰੀ ਬਿਆਨ ਦਾਗ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸਾਲ-ਛਿਮਾਹੀ ਡੀ-ਸੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਅੱਗੇ ਇਕ-ਅੱਧਾ ਧਰਨਾ ਦੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਲਾਗੂ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਸਰਗਰਮ ਹਮਦਰਦਾਂ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਥਾਂ-ਥਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਤਫਤੀਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅੰਦਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਬਰ ਦਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੁਰਤ-ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਬੁਰਤ-ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਠਾਣਿਆਂ ਅੰਦਰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਪਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ? ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਹੈ। ਵਡਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਅੰਤਮ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਾ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹਰ ਕੌਮ ਦਾ ਜਨਮ-ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ?

ਵਾਲਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤਹਿਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਿਰਫ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਲਈ ਸ਼ਾਤਮਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ-ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰਕੇ ਬੰਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਇਕ ਨਿਪੁੰਸਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਾਹ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੱਜਣ, ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਵਿਚ ਰੋਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਦੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਕਰ ਅਧੀਨ ਆ ਚੁੱਕੇ ਮੁਦਲੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਿਤਿਉਂ ਭਿਣਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਡੱਢ੍ਹਆਂ ਵਾਂਗ ਭੁੜਕ ਭੁੜਕ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਇਹ ਦੜ ਵੱਟ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਚੋਣਾ ਸਿਰਫ ਚੋਣਾ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਅੱਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ

ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨਸਲ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਸਲ ਦੇ ਅਫਸਰ ਜਦ ਤੱਕ ਦੋ-ਚਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬੇਪੱਤੀ ਕਰਤਾ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਸੁਗਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਪੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵੱਧ ਕੇ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁਹਾਲੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਹੇਠ ਉਹ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾੜੀਆਂ ਪੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਲੀ ਛੱਟੀ ਦੇ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਮੁਹਾਲੀ ਵਾਸੀ 62 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਤੇ 14 ਸਾਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁਲਸੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ 18 ਸਾਲਾ ਲੜਕਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਰਿਹਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ 1986 'ਚ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਹੈ। 26 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਕਲਕੱਤੇ 'ਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਚਿੱਟੀ ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਵੀ ਰੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੀ ਦਾੜੀ ਪੁੱਟੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਠੱਡੇ ਮਾਰੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ 14 ਸਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।"

ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਘਸੀਟਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪਾੜੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਰੋਲਰ ਫੇਰਿਆ। ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਆਪ ਇਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਨੂੰ ਪਰੈਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਧਮਕਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਇਹੀ ਹਾਲ 35 ਸਾਲਾ ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੁਲਿਸ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਘਰੋਂ ਨੱਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਟਰੋਲ ਪੰਪ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਪੜ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਮਈ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਛਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਘਰੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ, "ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਠ ਵਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ 'ਚ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ 14, 11 ਤੇ 8 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹੇ। ਥਾਣੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪਾੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕੁੱਟ 'ਚ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਖੁਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।"

ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ, "ਪਿਛਲੇ ਸੋਮਵਾਰ (22 ਜੁਲਾਈ) ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਸ ਸਕੀ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕੁੱਟ ਦੌਰਾਨ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਜੋਫੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਧੀ ਜਾਗ ਪਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਗਗਨਪਰੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਆਪ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉਤੇ ਘਰ ਦੇ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਲਿਆ ਕੇ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੱਡੀਆਂ ਲੈ ਗਏ। ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਾਬੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਰੈਸ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਨਾ ਜਾਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦੀ ਚੌਂਕੀਦਾਰੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ

ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਹ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਚੜ੍ਹਤ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੁਅੱਸਬਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਦਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮੌਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਸ਼ਰਮ-ਹਿਆ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਰਾਖਸ਼ੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਚੋਰ ਉਹ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਹਿਲ ਬਿਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੌਮ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਛੇਤਨ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਡੇਰਾਣ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੈਤਿਕ ਵਿਹਣੇ, ਗੈਰ-ਸਭਿਅਕ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੁਣ ਕੇ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵੀ ਖੂਨ ਖੌਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਜੁਲਮੀ ਦਾਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀ ਕਲਮ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਾਲਮ ਜੁਲਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਾਹਰ ਭਾਫ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲੇ। ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਅਣ-ਅੰਮਲਾਨੀ ਸੈਸਰਸ਼ਿਪ ਲਗਾ ਕਿ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦੇ ਵੰਡੇਰਚੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉੱਤਰ ਆਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ "ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ" ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਕਸਦ ਉਹਨਾਂ "ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ" ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜਾਮੇ 'ਚ ਲੁਕਿਆ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਆਰ. ਐਸ. ਸਰਕਾਰੀਆਂ ਜੋ ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ "ਅਜੀਤ" ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਜਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 12 ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ-ਸਰਕਾਰੀਆ ਨੇ 2 ਫਰਵਰੀ 1991 ਨੂੰ ਅਜੀਤ ਦੀਆਂ 50,000 ਕਾਪੀਆਂ ਜਬਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਮਾਡੋ ਫੋਰਸ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ 'ਧਰਮਕੋਟ' ਦੀ ਬਹੀਦੀ ਖਿਲਾਫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬੰਦ ਬੱਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਬੰਦੀ ਸੂਦਾ ਕਿਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਬਰ ਡਾਪਣੀ ਸਟੇਟ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੁੜ ਘੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਫੌਜੀ ਜੁਲਮ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਝੁਠੀਆਂ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਹਨ। ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਜਮਨਾ ਦਾਸ ਅਖਤਰ ਸਿਰੇ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਤੁਅੱਸਬੀ ਅਤੇ ਜਾਹਲਸ਼ਾਹ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਧੰਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨਸਨੀਖੋਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਿਖਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਜਾਰਜ ਵਰਗੀਜ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮ ਰਾਓ ਇਸ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਆਰ. ਐਸ. ਸਰਕਾਰੀਆ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਝੂਠ ਦੇ ਪੁਲੰਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ.ਐਮ. ਤਾਰਕੁੰਡੇ ਅਤੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸਚਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਬੇ-ਦਲੀਲ, ਝੁਠੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਾਰਹੀਣ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਉਹੀ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਫੌਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਹਿੱਤ ਪੂਰਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁੱਖ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ ਦੁਹਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਫੌਜ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਬੁਖਲਹਾਟ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦਰਜਨਾਂ ਨਿਹੱਥੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਕਤਲੇਆਮ। ਦੂਸਰੀ ਕੁਪਵਾਰੀ ਜਿਲੇ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਹਲੀ ਤੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਚੇਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਜਿਸਟਰੇਟ ਮਹਿਮੂਦ ਫਾਸਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਿਸਟਰ ਭਗਵਤ ਹੈਬੀਬੁਲ੍ਹ ਸਮੇਤ 6 ਹੋਰ ਉੱਚ-ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੀ ਇਸ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਸਈਅਦ ਮਹਿਮੂਦ ਸਨ।

ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਹਿਰਦ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਏਦੂੰ ਉਲਟ ਕਮੇਟੀ ਫੌਜ ਦੇ ਆਰਾਮ ਘਰਾਂ (ਰੈਸਟ ਹਾਊਸਾਂ) ਵਿੱਚ ਰਾਤਾਂ ਕੁਜਾਰਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਜੋ ਮਿਲਟਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਉਹ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ। ਪ੍ਰੈਸ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤੀ ਤੋਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਪੱਖ ਛੇ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਵਿਕਸਿਤ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਲੜ ਰਹੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸੱਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੋਟਿਆ, ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਚੋਰ ਦਿਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਉੱਕਰੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਝੂਠ ਦਾ ਨਕਲੀ ਮੁਲੰਮਾ ਤਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਸੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਿਆ 'ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋਟ ਸਕਦਾ।

ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਚਗਲੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਈਏ। ਸੱਚ ਨੇ ਸੋ ਪੜਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਹੈ।

○ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਰਾਜੀਵ ਤੇ ਪਟੇਲ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤ ਰਤਨ' ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ

○ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਪਲਾ ਸਮੇਂ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਵਲਭ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤ ਰਤਨ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਮੌਹਰੀ ਰੌਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਖੂਨੀ ਸੁਭਾ ਵਾਲੀ ਰੋਅ-ਰਿਬੇਰੋ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ "ਰਾਜੀਵ-ਲੋਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ" ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਟਿੱਚਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਜੀਵ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਯੂ. ਪੀ ਵਿਚ ਮੋਰਠ ਅਤੇ ਮਲਿਆਨਾ ਵਿਖੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹੌਲੀ ਖੇਡੀ ਗਈ। ਹਿੰਦੂ-ਹੈਂਕੜਬਾਜ਼ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ, ਬਾਬਰੀ ਮਸੀਤ ਦਾਹ ਕੇ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਭੇਜ ਕੇ ਤਾਮਿਲਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦਬਾ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫੌਜ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਤਾਮਿਲ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ, ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਜੀਵ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ। "ਬੰਦੋਬਸਤ ਤੱਪ ਸਕੈਂਡਲ" ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਸਕੈਂਡਲ ਵਿਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਇਕ ਜਾਲਮ, ਹਤਿਆਰ, ਭਰਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਕੈਂਡਲਬਾਜ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕੋਣ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਰਾਜੀਵ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ, 1989 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਭਾਜਾ ਚੋਣ 'ਤੇ ਕੁਝ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਪੱਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਜੋ ਜਮਹੂਰ (ਲੋਕਾਈ) ਵੱਲੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਰਾਏ ਜਾ

ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ "ਰਤਨ" ਕਰਾਰ ਦੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ? ਜਮਹੂਰ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ "ਭਾਰਤ ਰਤਨ" ਦਾ ਖਿਤਾਬ, ਜਮਹੂਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ?

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਦੂਸਰੇ "ਭਾਰਤ ਰਤਨ" ਪਟੇਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਾਇਦ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸੱਜਣ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰਲੀ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਧਿਰ ਦਾ ਮੌਹਰੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਧਿਰ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਇਹੀ ਕੰਮ ਵੱਧ ਸੂਖਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਧਿਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰਮ-ਹਯਾ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਨਕਾਬ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਧਿਰ ਦਾ ਆਗੂ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਦਾ ਆਗੂ ਨਹਿਰੂ ਸੀ।

ਪਟੇਲ ਦੇ "ਅਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ" ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਨੇ ਇਕ ਗੁਪਤ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਜਰਾਇਮ ਪੋਸ਼ਾ ਲੋਕ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੁਪਤ ਪੱਤਰ ਨੰ: ਐਗਜ਼ਿਬਿਟ ਡੀ. 11/7 ਮਿਤੀ 10 ਅਕਤੂਬਰ 1947, ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਫਸਾਦੀ ਅਤੇ ਜਰਾਇਮ ਪੋਸ਼ਾ ਲੋਕ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਮਨ ਪਸੰਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਖਤਰੇ ਭਰੀ ਵੰਗਾਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਧਨ ਅਪਨਾਉਣ...ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਪ੍ਰਬਲ ਰੁਚੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੁਕਾਅ ਇਸਤਰੀ-ਹਰਨ ਅਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਵਲ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ" ਵਿਚ ਇਸ ਗੁਪਤ ਪੱਤਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਡਿਪਟੀ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ" ਇਹ

ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਪਟੇਲ” ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ।

“ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ” ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ 1947 ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ। ਪਹਿਲਾ ਕਤਲੇਆਮ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਪਟੇਲ” ਦੀ ਸ਼ਹਿ ‘ਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਰਾਜੀਵ” ਦੀ ਸ਼ਹਿ ‘ਤੇ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਪਟੇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬੁਲ ਕਲਾਮ ਅਜ਼ਾਦ ਦੀ ਕਿਤਾਬ “ਇੰਡੀਆ ਵਿਨਜ਼ ਫਰੀਡਮ” ‘ਚੋਂ ਇਕ ਲੰਬਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਦੀ ਅਸਲ ਔਕਾਤ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੌਲਾਨਾ ਅਜ਼ਾਦ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, “ਬੇ-ਲਗਾਮੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਰੋਲਬਾਗ, ਲੋਧੀ ਕਲੋਨੀ, ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਅਤੇ ਸਦਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਰਗੇ ਬਾਹਰਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜਿਆਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸੇ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਲ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਏਨੀ ਵਿਗੜ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜੇਗਾ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੌਜ਼ੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰੇ ਪਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

...ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਫਸਰ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਅਹਿਮਦ ਸੀ। ਉਹ ਸਖਤ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਡਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਸਖਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਰਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਕ ਸਿੱਖ (ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ) ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 15 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਸਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸਨ, ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਬਦਲੀ ਰੁਕਵਾ ਲਈ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਸਖਤ ਅਫਸਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵੱਗ ਰਹੀ ਫਿਰਕੂ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹੀ ਹੁਣ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਲੰਡੀਂਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿੱਧਾ ਉਸਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈਆਂ-ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਟੇਲ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੱਕ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਭਰਨ ਜਾਂ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿੱਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.....ਅਸੀਂ ਪਟੇਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ-ਦੀਵੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਭਰਾ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਟੁੱਟਵੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਜੋ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ...।

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਰ ਚੌਜ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ‘ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਧੁਮਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹਥਿਆਰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਮਲਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕਰੋਲਬਾਗ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ‘ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਵੇਖ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਛੁਰੀਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਜੰਗਾਲ ਖਾਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੇਬੀ ਚਾਕੂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਹੈਂਡਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਲੱਹੇ ਦੇ ਸਰੀਏ ਅਤੇ ਦੇਗੀ ਲੱਹੇ ਦੀਆਂ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਈਪਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਨ ਉਹ ਹਥਿਆਰ, ਜਿਹੜੇ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਮੁਤਾਬਕ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸੁਟਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਲਾਰਡ ਮਾਊਟਬੈਟਨ ਇਕ ਦੋ ਚਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵਿਅੰਗ ‘ਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ

ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਫੈਜੀ ਦਾਅ ਪੋਚਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਤਕੜੇ ਹੀ ਮਾਹਿਰ ਲਗਦੇ ਹਨ ।

...ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਪਟੇਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਪਟੇਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ 12 ਜਨਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਵਰਤ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵਰਤ ਪਟੇਲ ਦੇ ਰਵਾਈਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੇਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਸੀ ।

...(12 ਜੂਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ) ਮੈਂ, ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਾਂ । ਪਟੇਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਹੀ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤੀ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਹਕੀਕੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ...ਉਸ ਨੇ ਕੁੱਝ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਨ ਵੀ । ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਵਾਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮਨਾ ਸਕਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਚਾ ਸਕੇਗਾ...”

ਪਟੇਲ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਉਠ ਪਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ । ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ...ਪਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੇਰੇ ਇਥੇ ਟਿਕਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ?...ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।”

ਇਸ ਲੰਮੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਟਿਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਸ 'ਤੇ ਰਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ “ਬਾਪੂ” ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਪਟੇਲ ਦਾ ਹੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ।

ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ

ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਨਕਾਬ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ । ਪਟੇਲ ਵਰਗੇ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਕਾਬ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ । ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਤ-ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪਟੇਲ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਖੋਖਣ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੰਗੇ-ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਟੇਲ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਪ੍ਰਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਰਚਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਪਟੇਲ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਲੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ ਭੁੱਕਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

★

ਜੈ ਕਿਸਾਨ

○ਹਰ ਸਿਮਰਤ ਸਿੰਘ

“ਬਾਪੂ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ ।”

“ਜੈ ਜਵਾਨ—ਜੈ ਕਿਸਾਨ”

ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਸਾਡੀ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

“ਤਾਂ-ਬਾਪੂ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ 6 ਬੇਕਸੂਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ?”

ਰੂਬੀ ਨੇ ਗਿਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ।

ਬਾਪੂ ਚੁੱਪ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਜੁਆਬ ਦੇਵੇ ।

“ਬਾਪੂ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਜੁਆਬ ਹੀ ਦਿਆਂਗਾ ।

“ਜੈ ਕਿਸਾਨ”

ਰੂਬੀ ਨੇ ਰੁਸਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ।

ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਫੌਜੀ ਦਾਅ ਪੈਚਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਤਕੜੇ ਹੀ ਮਾਹਿਰ ਲਗਦੇ ਹਨ ।

...ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਪਟੇਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਪਟੇਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ 12 ਜਨਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਵਰਤ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵਰਤ ਪਟੇਲ ਦੇ ਰਵਾਈਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੇਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਸੀ ।

...(12 ਜੂਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ) ਮੈਂ, ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਾਂ । ਪਟੇਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਹੀ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤੀ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਹਕੀਕੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ...ਉਸ ਨੇ ਕੁੱਝ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਨ ਵੀ । ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਵਾਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮਨਾ ਸਕਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਚਾ ਸਕੇਗਾ...”

ਪਟੇਲ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਬਦ ਬੋਲੇ ਉਠ ਪਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ । ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ...ਪਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੇਰੇ ਇਥੇ ਟਿਕਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ?...ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।”

ਇਸ ਲੰਮੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਟਿਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਸ 'ਤੇ ਤਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ “ਬਾਪੂ” ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਪਟੇਲ ਦਾ ਹੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ।

ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ

ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਨਕਾਬ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ । ਪਟੇਲ ਵਰਗੇ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਕਾਬ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ । ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਤ-ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪਟੇਲ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਖੋਖਣ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੰਗੇ-ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਟੇਲ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਪੁਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਰਚਣ ਲਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਪਟੇਲ ਨੂੰ “ਭਾਰਤ ਰਤਨ” ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਲੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ ਭੁੱਕਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

★

ਜੈ ਕਿਸਾਨ

○ਹਰ ਸਿਮਰਤ ਸਿੰਘ

“ਬਾਪੂ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ ।”

“ਜੈ ਜਵਾਨ—ਜੈ ਕਿਸਾਨ”

ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਸਾਡੀ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

“ਤਾਂ-ਬਾਪੂ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ 6 ਬੇਕਸੂਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ?”

ਰੂਬੀ ਨੇ ਗਿਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ।

ਬਾਪੂ ਚੁੱਪ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਜੁਆਬ ਦੇਵੇ ।

“ਬਾਪੂ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਜੁਆਬ ਹੀ ਦਿਆਂਗਾ ।

“ਜੈ ਕਿਸਾਨ”

ਰੂਬੀ ਨੇ ਰੁਸਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ।

ਜਦੋਂ ਸਿਦਕ ਮੂਹਰੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਖੁੰਡੇ ਹੋ ਗਏ

○ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਚ-ਜੂਨ ਸੰਨ 1716 ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਿਛੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕਤਲ-ਏ-ਆਮ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ। ਸੱਯਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ਼ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਹਿਸਟਰੀ ਔਫ਼ ਦੀ ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ :

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੀਚਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਬੰਦਾ [ਸਿੰਘ] ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੇ ਬੜੀ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ [ਗੁਰੂ] ਨਾਨਕ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਲਈ ਨਕਦ ਇਨਾਮ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ-ਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ [ਪੰਨਾ 188]।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲੱਹਗੜ੍ਹ ਦੀ ਫਤਿਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 10 ਦਸੰਬਰ, ਸੰਨ 1710 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ-ਉਲ-ਮੁਲਕ ਮੁਹਾਬਤ ਖਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹ-ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਕਿ ਨਾਨਕ ਪੂਜ [ਸਿੱਖ] ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਮਿਲ ਜਾਣ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਹੁਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁੱਖਸੀਅਰ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਮਿਫਤਾਹ-ਉ-ਤਵਾਰੀਖ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ [ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ] ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਇਸ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿਲਣ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਭਿਜਕ ਦੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਚੁਨਾਚਿ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ [ਹਾਕਮਾਂ] ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਚੌਖਾ ਚਿਰ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਰਹੇ।

ਬਿਖੜਾ ਸਮਾਂ

ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਬਿਖੜਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਸਾਰੀ ਪਾਸੀਂ ਫਿਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਿਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਵੇਰੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਢਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਢਾਣੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਫੜ

ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੌ ਕੇ ਬੜੀ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਦਾ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਚਾਰਾ ਨਾ ਚਲਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਠ ਸਿੰਘ ਘਰ ਘਾਟ ਛੱਡ ਕੇ ਝੱਲੀ, ਬੇਲੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਜਾ ਵੜੇ। ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਰਸਦ ਨੂੰ ਦਾਉ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਫਲ ਵੱਲ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ। ਸਮਾਂ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਦੀ ਸਖਤੀ ਕੁਝ ਮੱਠੀ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਡਟੇ ਹੋਏ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਠ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਭੁਜੰਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚੁਪ ਚਾਪ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿ ਕੇ ਸਦਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਾਹਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲੀ ਹਮਦਰਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਠ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜੰਗਲਾਂ, ਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਧਰੇ ਦਾਉ ਲਗਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਭੀ ਸਖਤੀ ਦਾ ਝੱਖੜ ਝੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਖਿੱਚੇ ਮੱਥੇ ਸਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ।

ਨੀਤੀ ਬਦਲੀ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਈਸਾ ਖਾਨ ਮੰਝ ਭਿਹਾੜੇ ਵਾਲੇ, ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਪੇਸ਼ਗੀ ਕਸੂਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਰਫ਼ਦੀਨ ਕਸਮੀਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਆ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਉੱਤੇ ਸਖਤੀ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਪਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀ ਨਿਯਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਠ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਭੀ ਇਸ ਨਾਲ ਚਰਾ ਕੁ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਉਣ ਦੀ ਕੁਝ ਆਸ ਬਝਦੀ ਦਿਸੀ। ਜੰਗਲ ਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਖਾਧ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੁਝ ਦਿੱਲੀ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਗਸਤੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਝ ਘਟ ਗਈ। ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਭੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਰਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ 'ਚਕਰੇਲ' ਕਰਕੇ ਸੌਂਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਫੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚਕਰੇਲ' ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਲੁਕਵੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜੰਗਲਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਝੱਲਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਜਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਲਾ ਟਲੀ ਨਾ। ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਕਰਤੀ ਸਖਤੀ ਦੀ ਭਖਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਹੋਰ ਤਾਉ ਦੇ ਕੇ ਨਿੰਗਰ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਕੁੰਦਨ ਕਰਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ ਜੋ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਪੋਤਰੇ ਯਾਹੀਆ ਖਾਨ ਅਤੇ ਮੀਰ ਮੁਈਨੁਲ-ਮੁਲਕ (ਮੀਰ ਮੰਨੂ) ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਤਪਦੀ ਰਹੀ।

ਨਵਾਂ ਸੂਬੇਦਾਰ : ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ

ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜ-ਰੋਲਾ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਰੋਲੇ ਵਿਚ ਕਈ ਧਾੜਵੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਧਾੜੇ ਮਾਰਨੇ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੇ। ਮਾਲਵੇ, ਸਰਸੇ ਅਤੇ ਦੁੱਲੇ ਦੀ ਬਾਰ ਵਿਚ ਭੱਟੀ, ਡੋਗਰ, ਸਿਆਲ, ਖਰਲ ਅਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਨੇ ਉਧਮ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਲੱਟ ਮਾਰੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੜਿਆ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ 'ਕਰੇ ਕੋਈ, ਭਰੇ ਕੋਈ' ਦਾ ਸਮਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਬਦੁ-ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਓਥੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਨ 1726 ਈਸਵੀ ਦੀ ਹੈ।

ਸਖਤੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਦੌਰ

ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਚਾਉਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉਠਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖਤੀ ਦਾ ਦੌਰ ਮੁੜ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ ਆਪਣੀ 'ਤਾਰੀਖਿ-ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸੂਬੇਦਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣ ਪਰ ਸੀ ਕਿ 'ਜੇ ਹਕੂਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਿਜ਼ਾਮਤ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਝੇ, ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਿਧਰੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਾਕੀ ਨਾ ਛੱਡਾਂ ਬਲਕਿ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂ।' ਚੁਨਾਚਿ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਗਸਤੀ ਫੌਜ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਫੌਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕਸਬਿਆਂ, ਬਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ, ਫੜ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਲਈ ਇਨਾਮ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਮੰਡੀ [ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਖਾਸ] ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ [ਪੰਨਾ 65-66 ; ਲਤੀਫ਼, ਹਿਸਟਰੀ ਔਫ਼ ਦੀ ਪੰਜਾਬ, 193]। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘਰ

ਘਾਟ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਝੱਲਾਂ, ਕਾਨ੍ਹਵਾਨ ਦੇ ਛੰਡਾਂ, ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਪੜੋਲ, ਕਨ੍ਹਹਾ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਰ ਦੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਕਈ ਮਾਲਵੇ ਲਖੀ ਜੰਗਲ ਵਲ ਨੂੰ ਉਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ-ਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘੀ ਬੋਲੇ

ਜੰਗਲਾਂ, ਬੋਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਖੱਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਖਾਣੇ ਦਾਣੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕਦੀ ਕਿਧਰਿਉਂ ਕੋਈ ਰਸਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਜਦੀ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪਰ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਝੁਲਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਪੁਜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਧੰਨ ਸਨ ਉਹ ਸਿੰਘ ਜੋ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਮਾਣੀ ਡੋਂ ਨਿਮਾਣੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਭੀ ਵੱਡਿਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ, ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੀ ਸਦਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੁਲਾਸ ਅਤੇ ਹੋਂਸਲੇ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਭੱਫ਼ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੱਤੇ, ਸੱਖਣੀਆਂ ਦੇਗਾਂ, ਖਾਲੀ ਪਰਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬੁਝੇ ਹੋਏ ਚੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਬਹੁਲਤਾ ਨਾਲ ਆਵਰੇ ਹੋਏ ਮਖਮੂਰ, 'ਲੰਗਰ ਮਸਤ' ਦਸਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਿੱਧੇ ਹੋਏ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਗ ਨੂੰ 'ਸਬਜ਼ ਪਲਾਉ', ਭੁੱਜੇ ਹੋਏ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ 'ਖੁਸ਼ਕ ਪਲਾਉ', ਕਣਕ ਦੇ ਕੱਚੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸਾਉਗੀ', ਮੱਕੀ ਦੇ ਫੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ 'ਚਾਂਦਨੀ ਪਲਾਉ', ਭੁੱਜੇ ਹੋਏ ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ 'ਬਦਾਮ', ਲੂਣ ਨੂੰ 'ਸਰਬ ਰਸ', ਗੁੜ ਨੂੰ 'ਸੂਬੇਦਾਰ', ਜੇਡ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਨੂੰ 'ਜਲੇਬਾਂ', ਹੋਲਾਂ ਨੂੰ 'ਲਾਚੀ ਦਾਣਾਂ', ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਨੂੰ 'ਬੁੰਦੀ', ਕੜੀ ਨੂੰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ', ਪੇਂਝ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ 'ਖੁਰਮੇ', ਵੇਲਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ 'ਪੂਰੀਆਂ', ਕਰੀਤ ਦੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ 'ਅੰਗੂਰ', ਥੋਰਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿਉ', ਪਿਆਜ਼ ਨੂੰ 'ਰੁੱਪਾ ਪ੍ਰਸਾਦ', ਵੇਂਗਣਾ (ਬਤਾਉਆ) ਨੂੰ 'ਰਾਮ ਬਟੋਰੇ', ਦੁਧ ਨੂੰ 'ਸਮੰਦਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲੋਈ, ਫੂਰੇ ਨੂੰ 'ਦੁਸ਼ਾਲਾ', ਜੁੱਤੀ ਨੂੰ 'ਘੋੜੀ', ਰੱਖਾਂ ਦੀ ਝੁੰਗੀ ਨੂੰ 'ਸ਼ੀਸ ਮਹਿਲ', ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਨੂੰ 'ਬਾਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ', ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਨੂੰ 'ਵਿਰਨੀ ਸਵਾਰੀ', ਡੰਡ-ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ 'ਤਨਖਾਹ', ਘਾਹ ਪਰ ਸੋਣ ਨੂੰ 'ਮਖਮਲੀ ਵਿਛ ਉਣਾ', ਜੰਗਲ ਨੂੰ 'ਰਾਮ ਰਾਜ', ਥੋੜ੍ਹੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ 'ਸਵਾਈ', ਘਰ ਨੂੰ 'ਬੰਗਾ', ਸੌਣੇ ਨੂੰ 'ਅਕਲਦਾਨ', ਪਾਣੀ ਨੂੰ 'ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ', ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ 'ਅਰਦਾਸ' (ਅਰਜ਼-ਦਾਸਤ) ਸਦਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਜਾਣ ਕੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਨੂੰ 'ਡਾਇਣ', ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ 'ਛਿੱਲੜ', ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ 'ਠੀਕਰੀਆਂ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਉਂ ਵੀ ਬਦਲ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗਿਰ-ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ਫਕੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਨਿੱਕਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਭਿਖਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘੀਂ ਬੋਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਬਿਖੜੇ

ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿੱਤ-ਨਵੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਏ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਝੱਖੜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਖਿੱਤੇ ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਅਡੱਲ-ਚਿੱਤ ਸਹਿ ਲਿਆ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਟੱਲ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨਿਰਮਲ-ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਉੱਜਲ-ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਰ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਇਣ ਦੇਸ-ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਥਾਹ-ਤਤਵ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਸੁੰ ਹਸੁੰ ਕਰਦੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ, ਘਰੇ ਬੇ ਘਰ ਅਤੇ ਬੇ-ਆਸਰੇ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨ ਦਿੱਤਾ, ਮੁੜ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ, ਦਲ ਬਣਾਏ, ਜਥੇ ਸਾਜੇ, ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ, ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀ ਡਾਢੀ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਬਾਨੂਣ ਬੰਨ੍ਹਿਆ।

ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਦੀ

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਆਸ ਤੇ ਇਕੱਲਵਾਏ ਹੋ ਕੇ ਕੱਟਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਾਂ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮੌਜ਼ਾ ਪੈ ਜਾਏ। ਪਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉੱਕ ਹੀ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਦੀ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਥੇ-ਬੰਦ ਬਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਦਾਉ ਲੱਗੇ, ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਖਾਣੇ ਦਾਣੇ, ਘੋੜਿਆਂ, ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜਾਂ, ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀਆਂ ਗਾਰਦਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਦੇ ਕਾਡਲਿਆਂ ਪਰ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੱਥ ਆਵੇ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਸਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਖਤੀ ਕਰਨ ਜੋਗੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੇ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੈਣਾ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਦੇਸ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਤਿਆਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਠੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁੰਢਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਦੇ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਅਜ਼ਮਾ ਵੇਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕੌਮ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਲੁਟੇਰੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਹੱਲੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਇਰਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹਿੰਮਤ ਰਹੀ ਸੀ ਨਾ ਅਣਖ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਵਿਰੁਧ ਅਣਖੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਡਟ ਖੜੋਣ ਲਈ ਸਾਹਸ ਭਰਿਆ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਦਰਦ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਲਾਸਫੀ

ਨਹੀਂ ਪਹੰਦੀ। ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਇਕ ਝੁੰਘੀ ਗੰਢੇ ਛੱਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪੀ ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਟਿਆ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਹੀਲੇ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ :

ਬੂ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ਤ
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬਰਦਨ ਬਾਸ਼ਮਸੀਰ ਦਸਤ

ਅਰਥਾਤ

ਗੱਲ ਹੀਲਉਂ ਸਾਰਿਉਂ ਜਦੋਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇ
ਜਾਇਜ਼ ਤਦੋਂ ਹੈ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਫੜਨੀ ॥22॥

ਸਸਤਰ...ਜਰਵਾਣੇ ਦੀ ਭੱਖਿਆ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਬੇ-ਅਣਖੇ ਕਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਾਹਸ-ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਸਬਦ ਯਾਦ ਸਨ ਕਿ 'ਸਸਤਰ ਗਰੀਬ ਕੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਰਵਾਣੇ ਕੀ ਭੱਖਿਆ' ਲਈ ਸਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਰ ਅੰਧਾਰਟ ਧਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਜਦ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਜੁਲਮ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਹੀ ਨਾ ਦਿਸੇ ਅਤੇ ਅਮਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਚਿੰਦਗੀ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਥਿਆਰ ਫੜਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ, ਝੱਲਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਣੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਲ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਾਠ ਸਿੰਘ ਰਾਤ ਗਸ਼ਤੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਤਨਾ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਜੋ ਖਾਣੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲਾਂ, ਖੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੋ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਨਾਲੋਂ ਖਿੱਲਰ ਕੇ ਵਿਚਰਨਾ ਚਰਾ ਸੌਖਾ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਰੀ ਦੀ ਸੂਹ ਲਾਉਣੀ ਭੀ ਸੌਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵੇਲੇ ਕਵੇਲੇ ਦਾਉ ਲਗ ਜਾਣ ਪਰ ਅਚਾਣਕ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਵੇਰੀ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਟਨਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਭੀ ਆਸਾਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਠ ਸੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਿਆ—ਇਕ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਤਰੁਣਾ ਦਲ।

ਬੁੱਢਾ ਦਲ

ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਦਰਬਾਰਾ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਉਘੇ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਸਮਕਾਲੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਚੁਲਮਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਾਈਏ ਦੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਅਤੇ ਮੌਮਨ ਖਾਨ ਕਸੂਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਹਥੋਂ ਸਹਾਦਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਹੁਲਾਰਾ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਸੀਬਤ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲਿਆ। ਇਥੇ ਇਸ ਨੇ ਜਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਮੁਗਲ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕਈ ਇਕ ਧਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰੀ ਲਈ ਨਾਉਂ ਖਟਿਆ। ਖੁੰਡੀਆਂ (ਪਰਗਨਾ ਲਾਹੌਰ), ਚਵਿੰਡੇ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਅਤੇ ਕਾਨ੍ਹ ਕਾਛੇ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਲਾਗੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਰ ਹੌਲਿਆਂ ਨਾਲ (ਸਾਵਣ-ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ 1783, ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ, 1726 ਨੂੰ) ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕੁ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਹਥ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਨ ਉਹਦਾਦੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਦੀ ਲੁਟ ਨਾਲ (ਅਸੂ ਸੰਮਤ 1783, ਸਤੰਬਰ 1726) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਥੁੜ ਭੀ ਕੁਝ ਕੁ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਦਾਰ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁੱਕਰਚਕੀਏ ਅਤੇ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਹੱਲੋਵਾਲੀਏ ਨੇ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਫਰ ਖਾਨ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਜਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਕਾਫੀ ਸੋਨਾ ਚਾਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਲ ਜਾ ਸਾਂਭਿਆ।

ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਲੁੱਟਿਆ ਮਾਲ ਵਾਪਸ

ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੌਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਾਲ ਦੀ ਬੰਹ ਖਿੰਜ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵੇਲੇ ਧਨ ਮਾਲ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਪਰ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਇਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭਾਕੂ ਅਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੌਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਅਫਰਾ-ਤਫਰੀ ਫੈਲ ਜਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪੈ ਜਾਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਸਖਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਘਟ ਜਾਏ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਾ ਸਬੂਤ ਵਲੋਖੇ ਵਿਚ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਸੇਠ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚੰਦ ਸਿਆਲ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਾਰੀ ਸੰਮਤ 1784 (ਸੰਨ 1727) ਵਿਚ ਜਦ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਲਈ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ ਮਾਲ ਦਾ ਟਾਂਡਾ ਦੀਵਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਦੇ ਜਥੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰੇ ਆ ਉਤਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ। ਪਰ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਜੇ ਸੇਠ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚੰਦ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚੰਦ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਇਹ ਕਰਤੱਵ ਇਸ ਗੱਲ

ਦੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੁੱਟ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਧਾਵੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਾਰਦੇ, ਬਲਕਿ ਕੇਵਲ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚੁਲਮ ਨੂੰ ਮੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਧਰੇ ਬੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਝੱਟ ਮਾਲ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਦੇ ਪੰਜ ਜਥੇ

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਜਕਰੀਆ ਖਾਨ ਸਖਤੀ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਵਧਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਨਚਲੇ ਰਭਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਵਿਚ ਰਲਣ ਲਗ ਪਏ। ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਭੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇ-ਬਸ ਅਤੇ ਨਿਹੱਥਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਭੀ ਵਧ ਗਏ ਅਤੇ ਦਲਾਂ ਦੀ ਨਫਰੀ ਉਫਲਣ ਲਗ ਪਈ। ਬੋਤਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤਾਂ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਧ ਰਹੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਇਕ ਥਾਂ ਜਾਂ ਲਾਗੇ ਲਾਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਜਰ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸੁਝਾਉ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਦੇ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਸ਼ੀਲੇ, ਦੌੜਣ ਭੱਜਣ ਅਤੇ ਹੱਲੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਸਖਤ ਸਨ, ਚੂਰ ਦੂਰ ਡਕ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਸੌਖੇ ਹੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਝਾਉ ਸਕ ਦੇ ਮਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਥੇ ਬਣਾਏ ਗਏ :

ਪਹਿਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਇਕ ਡੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਬੇ ਕੀਤਾ।

ਦੂਸਰਾ—ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆਂ ਨੂੰ,

ਤੀਸਰਾ—ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਗੋਇੰਦਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ,

ਚੌਥਾ—ਭਾਈ ਦਸੋਂਧਾ ਸਿੰਘ ਬੱਟ ਬੁੱਢਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਅਤੇ

ਪੰਜਵਾਂ—ਭਾਈ ਬੀਰੂ ਸਿੰਘ, ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਬੁੱਢੇ ਸਿੰਘ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਘੇ ਸਨ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਰੋਨਿਆਂ ਵਾਲੇ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰੋੜਾ ਵਾਲੇ, ਸਰਦਾਰ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਹੱਲੋਵਾਲੀਏ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਡੱਲੋਵਾਲੀਏ, ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਥੇ ਵਾਲੇ, ਸਰਦਾਰ ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਨ 1730 ਈ: ਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮਾਮਾ ਸਰਦਾਰ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਹੱਲੋਵਾਲੀਏ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਸਖਤੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਖੁੰਢੇ

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਜਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੂੰ ਘਬਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਹ ਕੌੜੀ ਵੇਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਲਿਆਂ ਦੇ

ਕਾਰਣ ਜਾਹੀ ਮਾਲੀਆ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੱਖਣ-ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮਾਝੇ ਵਾਂਗ ਉਥੇ ਭੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਭੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦ ਸੰਮਤ 1789 ਵਿਚ ਮੰਝ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਕੜਾ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਸੱਯਦ ਅਸਦ ਅਲੀ ਅਤੇ ਮਲੋਰਕੋਟਲੀਏ ਪਠਾਣ ਜਮਾਲ ਖਾਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਫੂਲਾ ਕੇ ਨੂੰ ਬਰਨਾਲੇ ਜਾ ਘੇਰਿਆ ਤਾਂ ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਭੱਟੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੇ ਸਖਤੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਹੁਣ ਖੁੰਢੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਕ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੁਲਾਹ-ਸਫਾਈ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼

ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਕਿ :

1. ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਲੱਗੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ ਜਾਣ,
2. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿਤ ਰਹਿਣ,
3. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕੁੱਲ ਆਗੂ ਨੂੰ 'ਨਵਾਬ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਹਿਤ ਰਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਵਰਤ ਸਕੇ।

ਨਵਾਬੀ ਨੂੰ ਨੁੱਭੇ

ਇਸ ਵਿਉਂਤ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਣ ਲਈ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੇ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ (ਚਕਰੈਲ ਸਿੰਘ) ਭਾਈ ਸਬੰਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਸਾਖੀ ਸੰਮਤ 1790 (29 ਮਾਰਚ, ਸੰਨ 1736 ਈ:) ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸੁਲਾਹ ਸਫਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਪਰ 'ਨਵਾਬੀ' ਦੀ ਖਿਲਾਅਤ (ਸਿਰੋਪਾਉ) ਲੈਣ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਨਾਂਹ ਕਰੀ ਜਾਏ। ਕੁਝ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸੁਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਖਿਲਾਅਤ ਪੰਥ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਰਧ ਆਗੂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਭੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੰਗੂ ਚਤਨ ਸਿੰਘ ਜ਼ਹੀਦ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :

ਉਨੇ ਦਰਬਾਰੇ ਸਿੰਘ ਅਗਯੋਂ ਕਹੀ।

ਅਸੀਂ ਨਵਾਬੀ ਕਦ ਚਹੈਂ ਲਈ।

ਹਮਕੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾਵਾ।

ਹਮ ਕੋਂ ਜਾਪਤ ਢਿਗ ਸੋਊ ਅਈ ॥ 36 ॥

ਹਮ ਰਾਖਤ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾਵਾ।

ਜਾ ਇਤ ਕੋਂ ਜਾਂ ਅਗਲੋਂ ਪਾਵਾ।

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕਹੀ ਬਾਤ।

ਹੋਗ ਸਾਈ ਨਹਿ ਖਾਲੀ ਜਾਤ ॥ 37 ॥

ਧਰਵ ਧਰਤ ਅੰ ਧਵਲ ਭੁਲਾਇ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਨਾ ਖਾਲੀ ਜਾਇ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਛੱਡ ਕਿਮ ਲਹੈਂ ਨਵਾਬੀ।

ਪਰਾਧੀਨ ਜਿਹ ਮਾਹਿ ਖਰਾਬੀ ॥ 38 ॥

ਦੋਹਰਾ

ਹਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਦਈ ਹੰਨੈ ਹੰਨੈ ਲਾਇ।

ਜਿਹ ਜਿਹ ਬਹੈਂ ਦਮੀਨ ਮੱਲ ਤਹਿ ਤਹਿ ਤਖਤ ਬਨਾਇ ॥

ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਬਹੁ ਸਿਖਨ ਕਹੀ। ਹਮ ਕੋਂ ਲੋੜ ਨਵਾਬੀ ਨਹੀਂ।...

ਕਿਸੈ ਸਿੰਘ ਕੋਂ ਯਹ ਚਾ ਦੇਹੈ। ਟਹਲ ਕਰਤ ਕਿਸੈ ਕੋਂ ਲਖ ਲੋਹੈ ॥4॥

[ਪੰਨਾ 259-60]

ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬੀ ਖਿਲਾਅਤ ਦੀ ਉਹ ਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਖੇਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫੁਟਬਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਨੁੱਭੇ (ਕਿੱਕਾਂ) ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਉੜੀ ਰਾਗ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਇਹ ਰੁਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ :

ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਜਾ ਕਉ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਉ ਬਸੈ ਜਉ ਆਪਨ ਹੋਹਿ ਦਇਆਲ ॥...॥27॥

ਇਕ ਸਿੰਘ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਵਾਕ ਇਹ ਫੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਹਿਲ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋ, ਢਿੱਲ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਪਦਵੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੱਪੜ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਗਲਤੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਹੋ ਪਈ ਇਕ ਟੱਕਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਫੱਟ ਅਜੇ ਅੱਲਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਰੁਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿਲਾਅਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਫੂਹ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਲਈ 'ਨਵਾਬ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਗਈ, ਅਤੇ ਪਰਗਣਾ ਬੁਹਨੀਆਂ, ਦਿਪਾਲਪੁਰ, ਕੰਗਣਵਾਲ ਅਤੇ ਝਭਾਲ ਆਦਿ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਗੁਰੂ-ਚੱਕ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਲਾਹ ਹੋ ਗਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅੰਦਰੋਂ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਲ ਸੀ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘਾਂ ਪਰ ਇਕ ਕਰੜੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵਕਤ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। □

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ

○ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ

ਪੰਜਾਬੀ, ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਸ ਕਰ ਉਦੋਂ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੈਲ-ਬਿਹੇਵਡ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਈਏ।

ਦੇਖਿਆ ! ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਦਾ-ਲਿਖਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ, ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਵੈਲ-ਬਿਹੇਵਡ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚੰਗੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਵਾਲੇ, ਸਲੀਕੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਸਾਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਰਿਸੀਵਰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਾਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਹੈਲੋ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਾਝੁ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ ? ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਨੰਬਰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, 'ਹਮਾਰੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ 533400 ਕੀ ਡਾਇਲ ਟੋਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਜੀ', ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਹਮਾਰੇ ਫੋਨ ਕੀ ਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਹੋ ਰਹੀ ਜੀ।' ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਟੈਲੀਫੋਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਬੰਦਾ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਵੇਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬੋਲੀ ਹੋਵੇ।

ਰੋਲਵੇ ਇਨਕੁਆਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨੰਬਰ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, 'ਸੁਪਰ-ਫਾਸਟ ਕਿਤਨੇ ਵਜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜੀ !' ਕੀ ਗੱਲ, ਇਨਕੁਆਰੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ! ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ 10-12 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਹਾਰ ਜਾਂ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਭਈਆ, ਨੌਕਰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ : 'ਬਹਾਦੁਰ, ਤੁਮੇਂ ਗਾਂ ਚੋਨੀ ਆਤੀ ਹੈ ਨਾ, ਬਾਲਟੀ ਕੋ ਮੁੱਜ਼ ਕਰ ਇਸ ਮੇਂ ਦੂਧ ਲੇ ਆਓ।' ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ, ਪਰ ਉਸ ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ 'ਚ ਬੋਲਣਗੇ। ਓ ਭਤਿਓ ਲੋਕੋ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਖਾਓ, ਕਿ ਉਸ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਸਿੱਖਣ ਬੈਠ ਜਾਓਗੇ ?

ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕੁਝ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਨਗੇ। ਇਥੋਂ ਤੀਕਰ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਝਿੜਕਾਂ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ

ਦੇਣਗੇ : ਨੋ ਸ਼ੈਬੂ ਬੇਟੇ ! ਦਿਸ ਇਜ ਬੇਡ ! ਸਟੂਪਿਡ, ਇਸ ਕੋ ਮੂੰਹ ਮੇਂ ਮਤ ਭਾਲੋ ! ਬਚੋ ਇਟ ਵਗੈਰਾ-ਵਗੈਰਾ।

ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ : ਕਿਤੇ ਕੁੱਤਾ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੁਤਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕਾਫੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣਾ ਆਪਣੀ ਬਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੰਡੇ ਵਿਚਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ-ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ :

ਹੈਲੋ ਸੀਮਾ, ਕੈਸੀ ਹੋ ?

'ਆਈ ਐਮ ਫਾਈਨ ਥੈਂਕਯੂ, ਆਪ ਕੈਸੇ ਹੋ ?'

'ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੂੰ, ਸੁਨਾਓ, ਤੁਮ ਆਜ ਕਲ ਕਯਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋ ?'

'ਵੇ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਂ ਐਮ... ਫਿਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੂੰ ਨਾ, ਤੇ ਬੀਸਿਥ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਾ ਥਾ। ਵਿਲ ਯੂ ਪਲੀਜ਼ ਹੈਲਪ ਮੀ ?'

ਇਸ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ ਫਿਲ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਪੂਰੀਆਂ ਪਾਵੇਗੀ ?

ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਰਦਰਬਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਧਰ ਚੰਗਾ ਹੋ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

ਇਕ ਅਨਾਉਂਸਰ ਕੁੜੀ, ਪੰਨਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਹੈ, 'ਸਰ, ਯੇ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰੇ ਖੇਤ' ਵਾਲੀ ਅਨਾਉਂਸਮੈਂਟ ਅੱਜ ਇਟ ਇਜ ਕਰ ਦੁ ਯਾ ਇਸ ਮੇਂ ਕੋਈ ਚੋਂਜ ਲਾਨੀ ਹੈ ?

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨਾਉਂਸਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਹੱਥ 'ਪੰਜਾਬੀ' ਵਿਚ ਭੰਗਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਐਵੇਂ ਬੁਖਾਰ ਜਿਹਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀ ਉਚਾਣਣ ਵੇਲੇ 'ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ' 'ਧਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧਰਮਾਤਮਾ', 'ਘਰੇਲੂ ਨੂੰ ਗਰੇਲੂ' ਅਤੇ 'ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਬਵਿਸ਼ਯ' ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਬੁੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬਿਨਾਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਕੁ ਢੀਠ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹੀ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, 'ਡੋਟ ਬਰੀ, ਬੀ ਹੈਪੀ।'

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਇੰਜ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਅਕਲ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗੀ ? ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੇ। □

ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ

ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਮੌਜੂਦਾ ਰੋਗੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਰੋਇਆ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਘਾਰਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਨਰੋਇਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹੀ ਨਰੋਏ ਕੌਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਜਿੰਦ-ਜਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਰਲੇ ਬੋਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਗੇ :

1. ਸ਼ਰਾਬ, ਝਰਦਾ, ਬੀੜੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਨਾਵਟੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
2. ਸਮਾਜੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਖੂਨ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
3. ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀਰ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਸਮੇਂ ਮਿਸਾਲੀ ਕਿਰਦਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਨੁਕਰਾ ਦੇਣ।
4. ਹਰ ਵਕਤ “ਮਨ ਠੀਵਾ ਮਤ ਉਚੀ” ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਿਆ ਜਾਵੇ।
5. ਜਾਤ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ “ਮਹੁਰਾ” ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।
6. ਕਿਸੇ ਦਲਿਤ ਵੀਰ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹਾਸੇ ਮਖੌਲ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
7. ਵਿਦਿਆ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਨਾ ਆਪ ਨਕਲ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਕਲ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
8. ਵਿਆਹਾਂ ਸਮੇਂ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾ ਚੁਕੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਚ ਉਪਰੋਕਤ ਮਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਪਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਜੀ ਵਿਗਾੜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਿਰੂ ਹੋ ਜਾਣ। ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੇਕਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਖੁਲੇ ਆਮ ਤੌਰ-ਵਿਡੋੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵਾਂਗੇ। “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਅਜਿਹੇ ਰੁਝਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਜਾਂ ਸਮਝੋਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ
“ਅਦਾਰਾ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ”

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ

○ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਤੁਸੀਂ ਕੋਠੀਆਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਕੀ ਜਾਣੋ
ਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਤਿੜਕਣਾ ਵੀ
ਖੇਡਨਾਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਬਰੂਦ ਨਾਲ
ਅਰਖੇਲੂਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਲੈ ਕੇ
ਘਰੋਂ ਕੁਰੇ ਹਾਂ,
ਜਦ ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਚੀਰ ਕੇ
ਗੋਲੀ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗੀ,
ਉਦੋਂ ਕੌਮ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਨਵੀਂ ਰੋਲਕ ਆਵੇਗੀ,
ਵਿਰ ਤੁਸੀਂ ਜੈਕਾਰੇ ਵੀ ਛੱਡੋਗੇ
ਤਾੜੀਆਂ ਵੀ ਮਾਰੋਗੇ,
ਹੁੰ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਗੱਲੀਂ ਬਾਤਾਂ
ਆਪਾ ਵੀ ਵਾਰੋਗੇ,
ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ,
ਇੰਝ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।
ਹਰ ਸ਼ਹੀਦ
ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਗਦਾਰ ਅਖਵਾਇਆ ਹੈ,
ਜਦ ਬੱਬਰਾਂ
ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਸੀ,
ਇਠਾਂ ਨੂੰ
ਉਦੋਂ ਵੀ ਭੈਅ ਆਇਆ ਸੀ,
ਜੇ ਕਿਤੇ
ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਵੱਡੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਤੋਂ
ਪੁੱਛਣ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ
“ਤੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਏਂ
ਪੰਥ ਦਾ ਗਦਾਰ ਏਂ
ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਏਕੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਏਂ”।
ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ,
ਇੰਝ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

★

ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਟੁਟਣ ਕਿਨਾਰੇ

ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਤੇ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਵਲੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ

○ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਸੂਬੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਤੇ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਤੇ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਭੰਡ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਰ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਰਬੀਆਈ ਭਾਰੂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਸੜ ਭੁੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ 27 ਜੂਨ, ਨੂੰ ਸਲੋਵੀਨੀਆ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਫੌਜਾਂ ਸਲੋਵੀਨੀਆ 'ਚ ਜਾ ਘੁਸੀਆਂ। ਪਰ ਸਲੋਵੀਨੀਆਈ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜੀ ਬਰਾਦਰੀ ਤੇ ਸੁਰਮ-ਗਤੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਭਟਵਾਂ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਗਰੂਰ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਚੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆਈ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਆਰਜੀ ਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆਈ ਫੌਜ ਦਰਮਿਆਨ ਜੰਗਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਜੰਗਬੰਦੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਚੱਲੇ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋਣ 'ਚ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਯੂਗੋਸਲਾਵੀ ਹਾਕਮ ਸਲੋਵੀਨੀਆਈ ਅਤੇ ਕਰੋਸ਼ੀਆਈ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਦਬਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਣਗੇ।

ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਫੇਡਰੇਸ਼ਨ

ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇਸ਼ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਰਮਨੀ ਦੀਆਂ ਹਿਟਲਰੀ ਫੌਜਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦੇ ਹੋਏ 6 ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵ ਫੇਡਰੇਸ਼ਨ 'ਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ 6 ਸੂਬੇ ਸਨ—ਸਰਬੀਆ, ਕਰੋਸ਼ੀਆ, ਸਲੋਵੀਨੀਆ, ਮੈਕ-ਡੋਨੀਆ, ਬੋਸਨੀਆ ਤੇ ਹਰਗੋਵੀਨੀਆ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਫੇਡਰੇਸ਼ਨ 'ਚ ਦੋ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਸਰਬੀਆਈ ਸੂਬਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬੀਆਈ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਹੀ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਮਾਰਸ਼ਲ ਟੀਟੋ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਇਕੱਠੇ ਤੁਰੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਟੀਟੋ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਘੁੰਟਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਭਾਰੂ ਸਰਬੀਆਈ ਕੌਮ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਲਤਾੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਰੂਸ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਚੱਲੀ ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਤਖਤੇ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਇਸ ਬੁੱਲੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਆਪ ਮਾਲਕ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਕ ਰੀਝ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਕ ਚੰਗਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਰੀਝ ਤੇ ਤਾਘ ਕਰਕੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਤੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਭਾਰੂ ਸਰਬੀਆਈ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਤੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਨੂੰ 6 ਅਜ਼ਾਦ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿੱਲੀ ਜਿਹੀ ਫੇਡਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਾਂਗ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹੱਕੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਟੁਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਦੂਹਰੇ ਮਿਆਰ

ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਬੜੇ ਚੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਵੈਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਇਰਾਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਵੈਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਹੇਠ ਉਸਨੇ ਲੱਖਾਂ ਇਰਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਹਿਮਯੋਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੁਸ਼ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ, “ਇਕਤਰਫਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਡ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।”

ਫਿਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਜੇਮਜ਼ ਬੈਕਰ ਨੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੈਲਗਰੇਡ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, “ਅਮਰੀਕਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ (ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਤੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ) ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।” ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਹਿੰਗੀ ਪਈ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ 6 ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਕ 'ਚ ਲੰਡਨ ਦੇ ਪਰਸਿੱਧ ਸਪਤਾਹਿਕ “ਦੀ ਇਕਾਨੋਮਿਸਟ” ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, “ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ

ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਦਰੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਫੰਡਰਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਸੂਬੇ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਣ। ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਦੇ ਜਿਰਮ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫੈਲ ਜਾਣ। ਜੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੌਕ 'ਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਇਕੱਠਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਲੋਵੀਨੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਮਰਾਨ ਕੋਪਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, “ਪੱਛਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਸਲੋਵੀਨੀਆ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਸਹਿਮਤੀ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ।”

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਜੇ ਭੁੱਲ ਜਾਓਗੇ, ਕੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰੁਲ ਜਾਓਗੇ

ਲਾਹੌਰ 'ਚ 6 ਜੂਨ, 1991 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਇਕ ਭਰਵਾਂ ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਿਆ ਜੀਹਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਸੱਲਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਜਲੂਸ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਸੀ। ਜਲੂਸ ਦਾ ਵੇਲਾ ਪੰਜ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕ ਚਾਰ ਵਜੇ ਹੀ ਨਾਸਰ ਬਾਗ਼ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਜਲੂਸ ਚਲਣਾ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਇਹ ਜਲੂਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਤੰਦਾਦ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਉੱਤੇ ਚੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਲੂਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕਾਫਤ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਘੋੜਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਮੁੰਡੇ ਢੋਲ ਦੀ ਥਾਪ ਉੱਤੇ ਸਾਗਾ ਰਾਹ ਭੰਗੜਾ ਪਾਏ ਰਹੇ। ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੱਤੇ-ਫੱਟੇ ਦੇ ਬੈਨਰ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਮਨ-ਖਿਚਵੇਂ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ;

“ਉਠ ਪੰਜਾਬੀ ਭੋਲਿਆ, ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਰੀਆਂ ਖੋਹ ਲਿਆ!”

“ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਜੇ ਭੁੱਲ ਜਾਓਗੇ, ਕੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰੁਲ ਜਾਓਗੇ!”

“ਜਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਗ, ਤੇਰੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਲਫ ਗਿਆ ਦਾਗ!”

ਘੋੜਾ-ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਪੱਗ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ‘ਜਾਗ ਦੇ’ ਨਾਅਰੇ ਵਾਲਾ ਝੰਡਾ

ਇਹ ਸਭ ਜਲੂਸ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲਤਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਰਹਿਆ ਸੀ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ 18 ਜੂਨ, 1991 ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤਹਿਰੀਕ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਵੇਂ ਦੂਜਾ ਜਲੂਸ ਮਿੱਡ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਸਯਦ ਕਾਰਨੀ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਚੋਕ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤਹਿਰੀਕ ਵਿਚ ਸਤਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤਨਜ਼ੀਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਨਜ਼ੀਮ ਦਾ ਟੀਚਾ ਇਹ ਵੇ ਪਈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਜ਼ਰੀਆ ਤਾਲੀਮ (ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ) ਬਣਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਸਿੰਧ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਤੇ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਣਾਣਾ।

ਦਿੱਲੀ !

○ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ

ਦਿੱਲੀ ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ
ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ
ਲਚਰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੈਂ,
ਦਗਾਬਾਜ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ
ਸੋਧ ਕੇ ਲਿਖਿਆ
ਚਤੁਰ ਖਲਾਸਾ ਹੈਂ
'ਦਿੱਲੀ ! ਤੂੰ
ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿੱਚ
ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਬੇਵਫਾਈ ਕਾਸ਼ਾ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਅਕੀਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਿਆ
ਰਾਜਸੀ ਝਾਕਾ ਹੈਂ
ਤੂੰ ਇਮਾਨ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ 'ਤੇ ਹੱਸਦਾ
ਜਲੀਲ ਹਾਸਾ ਹੈਂ,
'ਦਿੱਲੀ ! ਤੂੰ ਗੁਬਿੰਦੇ ਦੀ ਮਾਂ
ਤੇ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਹੀ ਬੁਹਿਆਂ 'ਤੇ
ਸਾਡੇ ਹੀ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ
ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਡੋਣ ਹੈਂ,
ਦਿੱਲੀ ਤੂੰ
ਸੱਤਾ ਦੀ ਕੰਜਰੀ ਦੇ
ਨੱਕ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦੀ
ਬੇਹਯਾ ਨੱਥ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਬੁਢੇ ਬਾਪ ਦੀ
ਪਿੱਠ ਤੇ ਵੱਜੀ
ਦਰਿੰਦੀ ਲੱਤ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਫੇਲਿਆ
ਸਾਹੀ ਖੌਫ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਪੱਤ ਫੱਲ ਵਧਿਆ
ਗੁੱਝਾ ਹੱਥ ਹੈਂ,
ਦਿੱਲੀ ਤੂੰ
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਇੰਦਰਾ ਦੀ
ਸਾਂਝੀ ਜਾਨਸੀਨ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ
ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਤੁਹੀਨ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ
ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਸੰਗੀਨ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਰੱਤ ਪੀਣੀ ਮਾਣਸਾਂ
ਤੂੰ ਨੀਚ ਹੈਂ, ਕਮੀਨ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਨੀਚ ਹੈਂ, ਕਮੀਨ ਹੈਂ,
ਤੂੰ ਨੀਚ ਹੈਂ ਕਮੀਨ ਹੈਂ।

ਤੂੰ ਜਿੱਦ ਨਾ ਕਰੀਂ

○ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ

ਦੋਸਤ ਜੀਅ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਤੇਰੇ ਪੋਟਿਆਂ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਮੱਚਾਂ
ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ ?
ਮੇਰੇ ਚਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋਥ,
ਦਿਲ ਦੇ ਸਿਵੇ 'ਚ ਲੱਟ ਲੱਟ ਥਲਦੀ ਹੈ ।
ਸੱਚ ਮੰਨੀ,
ਜੇ ਤੇਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ,
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ,
ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦ ਨਾ ਕਰਦੀ
ਵੰਝਲੀ ਤੇ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਦੀ,
ਤੇ ਬੋਲਿਆਂ 'ਚ
ਬੋਰੇ ਹੋ ਕੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ।
ਕਮਲੀਏ !
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ 'ਚ ਤਾਂ
ਨਿੱਤ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੇ,
ਸਿਵੇ ਮੱਚਦੇ ਨੇ,
'ਤੇ ਨਿੱਤ ਨਾਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਚੁਲਮ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ।
ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਗਵਾਚੀ ਮਾਂ ਦੀ,
ਤਵੇ 'ਤੇ ਪਈ,
ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਐ ਰੋਟੀ,
ਉਸਦੀ ਕਾਲੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਂਗ ।
ਸ਼ਾਇਦ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ
ਅਲੂਣੀਆਂ ਦਾੜੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਛੋਹਰਾਂ ਨੇ
ਕੀ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ,
ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ,
ਜੋ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ,
ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ,
ਮੌਤ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ।
ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਰਹਿ ਗਿਆ,
ਅਣਕਿਹਾ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬਦ,
ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।
ਤੂੰ ਸਮਝ ਗਈ ਹੋਵੇਂਗੀ,
ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਐ,
ਕਿ ਤੂੰ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗੀ,
ਵੰਝਲੀ ਤੇ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਦੀ,
ਤੇ ਬੋਲਿਆਂ 'ਚ ਬੋਰੇ ਹੋ ਕੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਤ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਦਰ ਦਿਲੀ ਲਗਾਉ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਤਹਿ-ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਝਲਕ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਮਿਆਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਗਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਰੂਪ, ਦੋਵਾਂ ਹੀ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਵੱਡੇ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁੰਘਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ। ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਨਿਧਤਕ ਬੁਲਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੇਧ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਸਾਹਮਣੇ ਅਜੇ ਵੱਡੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਸਰ ਕਰਨ ਗੋਚਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸੋਜ਼ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਅਜੇ ਵੀ ਦਰਪੇਸ਼ ਕਾਰਜਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਮੰਜ਼ਲ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਤੇ ਲਗਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖੜੋਤ ਜਿਹੀ ਦੇ ਜੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਲਗਨ ਅੰਦਰ ਆਈ ਮੁਰਝਾਹਟ ਸੀ।—“ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਹੁਣ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਤਾਜਗੀ ਅਤੇ ਤੌਰ ਅੰਦਰ ਰਵਾਨਗੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਧਾਰੀ ਹੈ।

“ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਤਕੜੀ ਹਮਾਇਤ ਤੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਚੇ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਪੁਲਾਘਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਦੀ ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦ-ਜਾਨ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਹਨ। ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੇ ਯਤਨ ਜੁਟਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉੱਥੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਰ ਪਾਠਕ ਪਰਚੇ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਲੈਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਚਾ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਅੰਕੜਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਦੇ ਭਰਵਾ ਕੇ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਬੁੱਕ-ਸਟਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨ। ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਸ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਾਂਗੇ।

ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਵਧੇਰੇ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਨਿਖਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਦੂਰ-ਰਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅੰਕ ਤੋਂ ਪਰਚੇ ਦੇ ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਪਰਚਾ 32 ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ 36 ਸਫੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਸਥਾਈ ਫੀਚਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ‘ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ’ ‘ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੁੱਤਿ ਸਪੁੱਤਿ ਕਰੇਨਿ’। ਇਸ ਕਾਲਮ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਠੀਕ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਜੁਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ-ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਖੰਟ ਰਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਬਦਨੀਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਉਂਤ-ਬੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਉਂਤ-ਬੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਏਗਾ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵ-ਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਸਾਝ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਪੜ੍ਹਾਅਵਾਰ, ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਵਾਂ ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

ਪਰਚੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਰਚੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 5 ਰੁਪਏ ਖੂਤੀ ਕਾਪੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ 50 ਰੁਪਏ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾਲ,

ਅਦਾਰਾ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ”।

ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹਰਸ਼ ਬਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਉੱਤੇ ਕਰਾਰੀ ਚੋਟ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਲਿਖਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਤੇ ਮੰਨ੍ਹਵਾਦ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਸਮ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਅਗਨ ਬਾਣ ਹਨ !!

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਦਫਨਾ ਦਿਓ

ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਭਿਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ‘ਐਟਮ ਬੰਬ’ ਦੀ ਹਸਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਕੁਝ ਚੋਣਵੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਲਿਖੋ :
ਕੀਮਤ 10 ਰੁਪਏ।

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ,

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਸਕਰਦੀ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ—148026

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ

□ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਵਰਕਾ ਪਲਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਹੈਡਿੰਗ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ” ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ “ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ” ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ‘ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਵੀਰ ਜੀ, ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ਬਰ-ਜੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜ਼ਬਰ-ਜੁਲਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਵਧੀਕੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ ਕਿਰੰਗੇ ਤਾਂ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਸੱਚ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਂਗ ਚੁਭੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੀਰ ਜੀ, ਕਦੇ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਨਾ। ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ।

□ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਮਾਡੋ ਫੋਰਸ ਦੇ ਡਾ: ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ, ਭਲੇ ਕੋਈ ਤਾਂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੋਖਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਖਾੜਕੂ ਸਫਾਂ ‘ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਨਿਕੰਮੇ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਨ ਜੋਗੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਭਾਈ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਬੇਬਦੀਆਂ ਦੇ ਚੀਫ ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਇਹਨਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਜਮਾਉਂਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲਾ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਐ। ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ (ਡਾ: ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਪਈ ਫ੍ਰਟ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੰਬਲ ਕੁਸੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਉਪਰ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨਿਕੂਣੇ ਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਬੇੜ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਰੂਪੀ ਐਵਰੇਸਟ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਲਗਦੀ ਐ।

ਕੁਝ ਪਾਠਕ, ਬਠਿੰਡਾ।

□ ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ‘ਚ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ‘ਚ ਤੋਰਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਕਾਰਕੁਨਾਂ (ਡਾ: ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਛਪੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ

ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋਸ਼ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੇ ਕੁਰਾਹਿਆਂ ਤੇ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ, ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। “ਬਲੈਕ ਬੰਡਰ” ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੁਰਾਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਅਰੰਭੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੰਜ-ਜ਼ਬੇਬਦੀਆਂ ਨੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜ਼ਬਰੀ ਪੈਸੇ ਉਗਰਾਉਣੇ, ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਮਨਵਾਉਣ ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਮ ਮਾਸੂਮ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਪੜਾਅ ‘ਤੇ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਚਾਰਕਾਰਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਜੋਕੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਮੋਚ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਤੱਤ ਪੱਖੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਪਣੀ ਇਸ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੌਲਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਣ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੂੜ-ਮੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੋਰ ਨੂੰ ਬੁਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਦੇ ਕਦਮ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮੂਲਵਾਦੀ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਅਸਲ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਇਕ ਪਾਠਕ, ਸਮਰਾਲਾ।

□ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕੀ ਲੇਖ “ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੱਚ ਦਾ ਅਪਮਾਨ” ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਲੈਣ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਹੋ ਰਹੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹਿਣ। ਬਾਕੀ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵੱਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਤੇ ਐਮ. ਪੀ. ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਪਿੰਡ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਬਠਿੰਡਾ)

□ ਜਦੋਂ “ਪੈਗਾਮ” ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਲਾ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਖੂਨ ਉਥਾਲੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਸਤਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਈਏ। ਜੇ ਕੁਝ ਹੁਣ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ: ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਦੋ ਪੱਤ, ਜੂੜਾ ਨਾ ਗੁੱਤ, ਧੀ ਨਾ ਜਵਾਈ, ਰੰਡੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਉਡਾਈ, ਭਲਾ ਬੁਝੇਗੇ?

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਕਮਾਲਪੁਰ।

□ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੁਝਾਰੂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ। ਕਿਸੇ ਜਾਬਰ ਅਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਬਖਸ਼ਣ, ਪਰ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕਸੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਸਾਲਟ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਭਾਈ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ, ਜਲਾਣ।

□ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਖਾੜਕੂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰਗਿਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਦੁੱਖ ਵੀ ਮਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸਾਨ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆੜਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ “ਕਾਰਨਾਮੇ” ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਾਨਸਾ ਬਠਿੰਡਾ।

□ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਮਾਯੂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾੜਕੂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਏਕਤਾ ਦੇ ਮਕਸਦ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀਏ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇ ਪਾਠਕ, ਨਕੋਦਰ

□ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ, ਕਥਿਤ ਅਫ਼ੂਤਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਛਾਏ ਬੈਠੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਾਲੇ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਾਂ ਵਾਲੇ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੀਡਰ ਉਪਰੋਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਜਾਤ ਹੰਕਾਰ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾ: ਅੰਬੇਦਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਛੇ ਕਰੋੜ ਅਫ਼ੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੂਹੜਿਆਂ

ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਈਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹਰਜਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ।

ਹ. ਸ. ਗਿੱਲ, ਬਠਿੰਡਾ।

□ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆੜਤੀਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਬੇਹੱਦ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਹੈ। ਮੈਨੇਜਰ ਤੇ ਫੀਲਡ ਅਫਸਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬਕਾਇਦਾ ਦਲਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬੈਂਕ ਦਾ ਚਪੜਾਸੀ ਵੀ ਹੈ। ਵੀਰੋ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਲੁੱਟ-ਘਸ਼ੁੱਟ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨਗੇ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਸੇਖਾ (ਬਰਨਾਲਾ)

□ 16 ਜੂਨ ਦੇ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ “ਨਾਇਕਾ ਜੋ ਖਲਨਾਇਕਾ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰੀ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੀਨੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਗੂ ਚਿਆਂਗ ਚਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਏਨਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੈਠ ਨੂੰ ਭਰਾ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਵੀ ਏਨਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਚੀਨ ਦੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮ ਜੁੰਡਲੀ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਿਆਂਗ ਚਿੰਗ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਕੈਦ ਦੌਰਾਨ ਗਲ ਵਿਚ ਛਾਹਾ ਪਾ ਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਪੈਰੋਕਾਰ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਨੇ ਚੀਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੋਵੇ, ਮਹਾਨ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਚੋਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ 1980 ਵਿਚ ਉਸ ਉੱਤੇ ਚਲਾਏ “ਮੁਕੱਦਮੇ” ਦੌਰਾਨ ਹਾਕਮ ਜੁੰਡਲੀ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਰਦਾ ਚਾਕ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ “ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੌਕ ਵਿਚ ਦੱਸ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫਾਂਸੀ ਦਿਓ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਿਰ ਕਟਾਉਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਸ਼ਾਨਮੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ.....ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਹੀਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ”, ਉਹ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਸੀ।

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਬਰਨਾਲਾ

ਮਾਂ ਬੋਲੀ

ਤੂੰ ਲੋਰੀ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਲਾਇਆ, ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੋਲੀ।
ਵਿਚ ਜੁਆਨੀ ਪਿਆਰ ਸਿਖਾਇਆ, ਬਣ ਮੇਰੀ ਹਮਜੋਲੀ।
ਅੱਜ ਮੈਂ ਡੇਰੇ ਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਸਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ ਲੀਕਾ,
ਪਹਿਨ ਮੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।
ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ

ਬੰਦ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਯਾਦ ਰੱਖਣਯੋਗ ਨੁਕਤੇ

1. 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਬੰਧਤ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਫ਼ਰਮਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ।
2. 14 ਅਗਸਤ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਦਾ ਰੋਡੀਓ ਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਉੱਤੇ ਭਾਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਬਲੈਕ ਆਊਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ ।
3. ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘ ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਭ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ 'ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ' ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਿਖੇ, ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੱਤ ਟਿਕਾਣੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੋਚ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸੋਚ ਏ. ਕੇ. 47 ਦੀ ਗੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲੇਗੀ ।
4. 14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਆਵਾਜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਰੇਲਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਬੰਦ ਰਹਿਣਗੀਆਂ । ਪ੍ਰੈਸ ਤੇ ਰੇਡੀਓ ਕਰਾਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਰੋਕਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

ਦਸਤਖਤ

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧਸਿੰਘਵਾਲਾ, ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਛੰਦੜਾ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ

○ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ

ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ
ਉਡਾਏ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਵੀ ਜਾਣਗੇ ਗੁਲਾਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼
ਪ੍ਰੇਤ ਕਰਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨਾਲ
ਭਰ ਜਾਣਗੇ ਪ੍ਰੇਤ ਗਰਾਉਂਡ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਨੱਕ, ਕੰਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ
'ਗਾਧੀ' ਫੁਲ ਫੁਲ ਬੈਠੇਗਾ
ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਸਜੇ ਹੋਏ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਖਕੇ
ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣਗੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ 'ਚੋਂ
ਫੜਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਾਵੇ
ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਲੋਕ ਸਲਾਮੀ ਦੇਣਗੇ
ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਜੀ 'ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ' ਨੂੰ
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਾਵੇ ਬਹੁਤ ਟੱਪਣਗੇ
ਖੱਸੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜੀ ਟਿਊਨ 'ਤੇ
ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ
ਐਤਕੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ
ਤੇ ਓਦ੍ਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ
ਵੱਢੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ
ਤੇ ਏਦ੍ਰ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ
ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਸਿਰਦਰਦੀ
ਪਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲ ਹੋਵੇਗੀ
“ਰੋਟੀ ਮੰਗਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ” ਨਾਲ
ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦਖਾਉਣ ਲਈ ।
ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ ।

[ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਹੋਏ ਲੇਖੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ]

ਜੁਝਾਰ ਖਾਲਸੇ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ

14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲਾਮਿਸਾਲ ਬੰਦ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਪਿਆਰੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,

15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਬਾਣੀਆਂ ਜੁਡਲੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਹਿੰਦੂ ਫੌਜ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੱਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ, ਕਾਨਪੁਰ, ਬੰਕਾਰੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦਰਦਨਾਕ ਸਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਘਟਨਾ ਕਹਿਕੇ ਭੁੱਲਾ ਦੇਈਏ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਡੇ ਦਰਜਨਾਂ ਜੁਝਾਰੂ ਵੀਰ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅੰਦਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਤਾਅਸੇਕ ਰਹੇ ਹਨ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਈਏ? ਉਸ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਭੱਠੀ 'ਚ ਥੋਕ ਰੱਖਿਆ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੱਪਾ-ਚੱਪਾ ਜੁਝਾਰੂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਸੱਥਾਂ ਤੇ ਠਾਣਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰੇਬਾਜ਼ਾਰ ਰੋਲੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਵਿਰ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਡੇ ਹੀ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੱਸੇ ਰੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕੰਜਰੀਆਂ ਨਚਾਉਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਪਮਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਣਖੀ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੌਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਕਿਵੇਂ ਜਰ ਸਕਦੀ ਹੈ! ਸਾਡੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਮੱਸੇ ਰੰਘੜਾਂ' ਦੀ ਤਾੜ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਹੱਥ ਲਗਾਇਆ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਟਿਕਾਏ ਲਿਆਉਣ ਲਈ 'ਤਾੜ ਭਾੜ' ਕਰਨਗੇ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ! 14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਮਿਸਾਲ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੰਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਲਤ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ 14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਬੰਦ ਰੱਖਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਜੁਡਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣਾ ਹੈ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ ਦਾ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਉਹ ਫੌਲਾਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗ਼ਦਾਰ ਸਾਡੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦੁਵਿਧਾ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੇਦਲਭੂਸ਼ੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਸਗੋਂ ਸੱਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਬੂਲ ਕਰਨ।

ਬੰਦ 14 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬੰਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਇਸ ਵਾਰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਮਾਰਕੀਟਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਗਦੇ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਬੰਦ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਧੇ ਜੁਟਾਉਣਗੀਆਂ।